

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Praktisk teologi	
Författare: Anna Saario	
Arbetets titel: Viljan att hjälpa främlingar – orsaker till engagemang i frivilligarbete med asylsökande	
Handledare: Bernice Sundkvist	
<p>Antalet flyktingar har under senaste åren ökat dramatiskt runtom i världen. Den globala situationen har påverkat även Finland som mottog ett stort antal asylsökande under hösten 2015. Deras ankomst väckte varierande reaktioner hos finländarna, men många har varit intresserade av att stöda och hjälpa dem.</p> <p>Syftet med denna studie är att klarlägga faktorer som motiverat människor till frivilligarbete med asylsökande. Undersökningen utgår från en abduktiv ansats vilket innebär att teoribaserade och datadrivna tankemodeller integreras i analysen. Det empiriska materialet består av tio semistrukturerade temaintervjuer med volontärer som utfört frivilligarbete med asylsökande. Avhandlingens teoretiska ram utgörs av tidigare forskning och teorier om frivilligarbete. Eftersom frivilligarbete är ett tvärvetenskapligt fenomen används teorier kring motivation, värderingar och religion från olika discipliner.</p> <p>Studien visar att både kontextuella faktorer och individens personliga motiv påverkat beslutet att engagera sig i frivilligarbete med asylsökande. Den akuta situationen väckte hos respondenterna viljan att hjälpa samt behovet av samhälleligt ställningstagande och deltagande. Också bekantas personliga värdanden att delta spelade en betydande roll. I enlighet med tidigare forskning framträdde värderingar såsom jämlikhet, social rättvisa och välvilja som en central motivationsfaktor. Ytterligare har frivilligarbetet erbjudit volontärerna en möjlighet att få ny kunskap och ökad förståelse. Volontärerna har uppfattat frivilligarbetet som mycket givande och trivsamt. Frivilligarbetet har också kunnat tillfredsställa det mänskliga behovet att få känna sig betydelsefull. Sociala kontakter påverkade flera respondenters beslut att engagera sig men samtidigt fanns risken att möta ogillande från invandrarkritiska vänner. Religion och religiositet kom fram i anslutning till värderingar men också mer direkt till exempel som en känsla av Guds ledning. Huvudsakligen har religion inte ansetts vara en mycket central faktor.</p> <p>Frivilligarbete blir allt viktigare för samhället och kyrkan. Avhandlingen motiverar kyrkan att ta hänsyn till potentiella volontärers motiv och att se olika frivilligarbetsformer som möjligheterna att lyfta fram kristna värden och kyrkans praktiska agerande.</p>	
Nyckelord: Asylsökande, flykting, frivilligarbete, motiv, motivation, volontär, värderingar, Schwartz värdeteori, Volunteer Functions Inventory (VFI)	
Datum: 1.4.2017	Sidoantal: 87 + 2

Viljan att hjälpa främlingar
– orsaker till engagemang i frivilligarbete
med asylsökande

Anna Saario 38830

Avhandling pro gradu i praktisk teologi

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

1.4.2017

Handledare Bernice Sundkvist

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Syfte och frågeställning	6
1.3	Material och metod	8
1.4	Avhandlingens disposition.....	12
1.5	Tidigare forskning.....	12
2	TEORETISKA RAMAR	16
2.1	Frivilligarbete	16
2.2	Motiv och motivation.....	21
2.2.1	Funktionellt närmandesätt till motivation.....	22
2.2.2	De vanligaste motiven till frivilligarbete.....	26
2.3	Värderingar	29
2.3.1	Schwartz värdeteori.....	31
2.3.2	Värderingar och frivilligarbete.....	34
2.3.3	Finländarnas värdegrund	36
2.3.4	Sambandet mellan värderingar och attityder till invandrare och asylsökande.....	38
2.4	Religiositet och frivilligarbete	41
3	ENGAGEMANG I FRIVILLIGARBETE MED ASYLSÖKANDE	47
3.1	Respondenter och verksamhet.....	47
3.2	Orsaker till respondenternas engagemang i frivilligarbetet.....	50
3.2.1	Kontextuella faktorer.....	50
3.2.2	Respondenternas motiv och motivation	54
3.2.3	Respondenternas värderingar.....	60
3.2.4	Religionens roll.....	63
3.3	Sammandrag av respondenternas svar och framtidsplaner	67
4	SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	70
	KÄLLOR OCH LITTERATUR	80
	BILAGOR	88

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

I världen pågår den största flyktingkrisen sedan andra världskriget och situationen påverkar också Finland. Enligt Förenta Nationernas flyktingorganisation UNHCR har upptill 65,3 miljoner människor runtom i världen varit tvungna att fly sina hem på grund av krig, konflikter, förföljelse och otrygghet, och nästan 21,3 miljoner av dem är flyktingar.¹ År 2015 kom över 1,3 miljoner asylsökande till Europa.² De huvudsakliga orsakerna till det ökade antalet flyktingar är krisen i Syrien och situationen i Libyen samt andra konflikter på olika håll i världen som tvingar människor att söka skydd utanför sin hemtrakt. Det snabbt ökande antalet asylsökande prövar hela Europa, men ett stort antal har av geografiska skäl anlant till sydeuropeiska länder. I vilket land en asylsökande hamnar beror på många faktorer såsom resruttn eller kunskaper om landet. År 2015 kom ett mycket stort antal asylsökande, 32 476 personer, till Finland. Antalet är tio gånger större än året innan.³ De flesta sökande i Finland har kommit från Irak, Somalia och Afghanistan. Enligt internationella överenskommelser är Finland och andra EU-länder förpliktade att ta emot människor som behöver internationellt skydd.⁴

I statistik och studier avser man med ordet invandrare en utlänning som bosätter sig annat än tillfälligt utanför sitt hemland. En asylsökande är en person som söker internationellt skydd i ett annat land på grund av förföljelse i sitt hemland. I väntan på ett beslut kan de inte egentligen anses vara invandrare eftersom en del av dem blir avvisade. Om en asylsökande beviljas asyl får hen flyktingstatus. En kvotflykting är en person som beviljas flyktingstatus av UNHCR och som tillhör mottagarstatens

¹ UNHCR. 15.7.2016.

² Inrikesministeriet / Maahanmuuton tilannekatsaus. 2016.

³ Inrikesministeriet / Flyktingar och asylsökande. 13.7.2016.

⁴ Väestöliitto. 15.7.2016; Inrikesministeriet / Flyktingar och asylsökande. 13.7.2016.

flyktingkvot.⁵ När asylsökande i Finland väntar på handläggningen av sina asylansökningar bor de oftast på förläggningar som finns på olika håll i landet. Vid förläggningarna arrangeras nödvändig försörjning för och omsorg av asylsökande, och för dem ordnas undervisning i finska eller svenska samt annan verksamhet.⁶

Den oväntade utvecklingen har utmanat resurser och tärt på Finlands offentliga finanser. Under hösten 2015 reagerade regeringen snabbt och grundade en arbetsgrupp för invandring vars uppgift är att skapa och underhålla situationsbilden av asylsökandeläget och övervaka utvecklingen av integrationen. Dessutom har man grundat en krisledningsgrupp för att hantera läget som uppstått på grund av det ökade antalet asylsökande. I arbetet har olika förvaltningsgrenar samt Finlands Röda Kors (FRK) deltagit. Vid inrikesministeriet pågår flera projekt kring asylofförandet och främjandet av laglig invandring i enlighet med regeringsprogrammet. De syftar till att reagera på den ändrade omgivningen och utvecklingen i andra EU-länder.⁷

Situationen har orsakat både motstånd och positivt intresse hos finländare och diskussionen i media har varit häftig. Under hösten 2015 hölls flera demonstrationer mot flyktingar på olika håll i Finland. Samtidigt arrangerades i samma mån motdemonstrationer och viljan att hjälpa till har varit avsevärd. Volontärer har exempelvis varit villiga att leka med barn i förläggningarna, arrangerat idrottsaktiviteter, erbjudit språkundervisning och stöttat i vardagslivet. Klädes- och varugåvor har också varit till stor hjälp.⁸

Också den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland engagerade sig i stöd och mottagande av asylsökande. Enligt en enkätundersökning av Kyrkans forskningscentral reagerade närmare nio av tio församlingar (88 %) på det stora antalet asylsökande. Majoriteten av församlingarna (60 %) gav stöd genom att organisera insamling av saker och kläder och över hälften av församlingarna samlade in extra kollekt för att hjälpa asylsökande. Var tionde församling ökade sitt

⁵ Inrikesministeriet / Flyktingar och asylsökande. 13.7.2016.

⁶ Ibid. 13.7.2016.

⁷ Inrikesministeriet / Maahanmuuton tilannekatsaus. 2016.

⁸ Se t.ex. Kallunki 2015; Ranta 2015.

ekonomiska stöd för att lindra flyktingkrisen i Finland och ungefär samma antal upplät lokaliteter för nödinkvartering. Ett stort antal församlingar ordnade verksamhet för flyktingarna och gemensamma mötestillfällen, och många församlingar arrangerade vän- eller stödpersonsverksamhet. Över en tredjedel av församlingarna inbjöd asylsökande till församlingens andliga sammankomster. Drygt en fjärdedel ordnade matservering, idrottsevenemang eller annat program för asylsökande.⁹

En människa som flyttar till ett nytt land stöter på många trösklar, till exempel gällande administrativa ärenden såsom uppehållstillstånd och medborgarskap. För livskvaliteten är det ändå avgörande hur personen klarar av alla de inofficiella trösklar som hör samman med mellanmännsliga relationer, d.v.s. hur hen accepteras i samhället och vilken position hen får i detta. Det står klart att en lyckad integration förutsätter jämställd växelverkan mellan människor.¹⁰ Hur kunde allt detta förverkligas på bästa möjliga sätt? Vad skulle få finländare att söka kontakt med invandrare?

Under de senaste åren har frivilligarbete diskuterats bland medborgare, beslutsfattare och forskare. Frivilligarbete ger för både individer och för samfund mening samt upplevelser som är förknippade med att ge och att ta emot. Politiker och beslutsfattare har varit intresserade av frivilligarbete som en viktig resurs för samhället.¹¹ På grund av den ekonomiska krisen i Europa har möjligheter att utveckla skattebaserade tjänster blivit snävare i flera länder, och man har därför på flera håll vänt uppmärksamheten till frivilligarbete.¹²

Det har blivit uppenbart att många finländare varit intresserade av att hjälpa asylsökande som anlant till Finland. I nödsituationer reagerar människor ofta med välgörenhet och frivilligarbete. Många volontärer har aldrig tidigare utfört frivilligarbete och kommer troligen aldrig att göra det igen. I en krissituation känner

⁹ Kyrklig tidningstjänst 2016.

¹⁰ Kyrkan i ett mångkulturellt samhälle 2014, 14.

¹¹ Nylund & Yeung 2005, 13.

¹² Marjovuuo 2014, 11.

människor ofta ett akut behov av att göra någonting.¹³ Men vad ligger egentligen bakom människors handlingar? Vad driver dem att hjälpa helt okända personer från andra sidan av världen?

1.2 Syfte och frågeställning

Frivilligarbete är en form av prosocialt beteende som är typiskt för människor. Prosocialt beteende riktar sig mot andra människor och dess syfte är att skapa och uppehålla deras välbefinnande. I publikationen av Förenta Nationernas Volontärer (*United Nations Volunteers*) motiveras forskningen om frivilligarbete med den positiva betydelsen frivilligarbete har för samhället.¹⁴

Frivilligarbete grundar sig på personlig motivation vilket gör volontärers motiv till ett viktigt forskningsområde. Ytterligare berättar volontärers motivation om engagemang och delaktighet i postmodern tid vilket utgör ett intressant sociologiskt forskningsfält.¹⁵ Det postmoderna, individualistiska synsättet försätter vissa villkor och begränsningar för frivilligarbete, och detta bör tas hänsyn till när man rekryterar volontärer.

Flera undersökningar pekar på att individens värdegrund är den mest centrala faktorn bakom volontärernas motivation. Den är ändå inte en homogen faktor utan består av flera olika värderingar och olika kombinationer av dessa.¹⁶ Därför är det befogat att granska värderingarna bakom motivationen för frivilligarbete relativt omfattande i denna avhandling.

Likaledes verkar det finnas samband mellan religion och frivilligarbete. Ens värderingar och religiositet är djupt sammankopplade med de andra motiverande

¹³ Musick & Wilson 2008, 370.

¹⁴ Dingle 2001.

¹⁵ Yeung 2002, 64; Yeung 2005a, 83; Snyder & Omoto 2009, 5.

¹⁶ T.ex. Clary et al. 1998; Chacon et al. 2011.

faktorerna.¹⁷ Ur en teologisk synvinkel är religionens roll självklart beaktansvärd, för frivillig hjälp är en integrerad del av den kristna livsstilen. Vi har kunnat notera detta exempelvis genom församlingarnas aktiva deltagande i mottagandet av asylsökande. Kännetecknande för läget just nu är det att många volontärer är kristna medan de flesta av de asylsökande är muslimer. Man bör därför givetvis ta hänsyn till religionens roll.

Frivilligarbete och volontärernas motivation har studerats i viss mån, men inte direkt motiv och värderingar hos de volontärer som arbetat med asylsökande. Asylsökande är överlag den invandrargrupp det forskats minst kring.¹⁸ Serhat Karakayali och J. Olaf Kleist, som har utfört en undersökning om volontärer som sysslar med asylsökande och flyktingar i Tyskland, efterlyser ytterligare forskning kring strukturer, motiv och utmaningar kring frivilligarbetet med flyktingar. Informationen är viktig för att man ska kunna utveckla långsiktiga strukturer för arbetet med flyktingar.¹⁹ Det är således relevant att granska vad som är speciellt med just frivilligarbetet med asylsökande. Dessutom har jag själv deltagit i frivilligarbete med asylsökande och har därför även ett personligt intresse för temat.

Syftet med denna studie är att klarlägga faktorer som motiverar volontärer till frivilligarbete med asylsökande. Mina frågeställningar är relaterade till motivation och värderingar inklusive religiösa värden. Jag är intresserad av vad som är speciellt för detta slags frivilligarbete och om volontärernas motivationer och värderingar avviker från dem som volontärerna enligt tidigare forskning vanligtvis har. Frågorna som jag vill ha svar på är:

- Vad driver personer till att utföra frivilligarbete med asylsökande? Hurdana motiv har de? Hurdana värderingar har de, och påverkar dessa deras beslut att delta i frivilligarbete?
- Vilken betydelse har religion? Hur påverkar religionen deras beslut att utföra detta arbete?

¹⁷ Yeung 2004, 102.

¹⁸ Tartakovsky & Walsh 2015, 73.

¹⁹ Karakayali & Kleist 2015.

Avhandlingens fokus ligger primärt på de volontärer som engagerades i frivilligarbetet med anledning av den stora ökningen av antalet asylsökande under hösten 2015. I nästa avsnitt kommer jag att redogöra för avhandlingens material och metodologiska överväganden.

1.3 Material och metod

Forskningsfrågorna som jag använder motiverar en kvalitativ metod. Dess syfte är inte att dra generella slutsatser utan att forma en djupare bild av motivation, värden och tankar som driver volontärer som utfört frivilligarbete med asylsökande. Vid kvalitativa intervjuer syftar man vanligen till att komma åt vad de intervjuade menar med eller hur de uppfattar ett ord eller en företeelse.²⁰

Kvalitativ forskning om motivation hos volontärer studeras i flera undersökningar. Ari Marjovuuo har i sin dissertation som behandlar frivilligarbete ur de sociala representationernas synvinkel konstaterat att endast en kvalitativ forskning kan ta itu med kärnan och belysa fenomenets mindre och komplexare detaljer.²¹ Volontärernas egna föreställningar är därmed grundläggande information som behövs vid forskningen. Också Henrietta Grönlund som i sin avhandling granskat värderingar hos unga vuxna volontärer betonar betydelsen av kvalitativ forskning. Enligt henne kan den kvantitativa forskningen om värden inte avslöja de komplicerade mekanismerna genom vilka de yngre åldersgrupperna betraktar, agerar ut och reflekterar över värderingar.²² Även om jag inte i denna avhandling fokuserar på yngre människor anser jag att en kvalitativ studie är det lämpligaste alternativet också för min undersökning.

Jag har själv skapat avhandlingens empiriska material. Jag har använt mig av ett bekvämlighetsurval som är en vanlig metod när man vill få fram ett strategiskt urval. Det innebär att man tar vad man råkar finna t.ex. genom att sätta in annonser i

²⁰ Trost 2005, 113.

²¹ Marjovuuo 2014, 12.

²² Grönlund 2012a, 92–93.

tidningar.²³ För att öka studiens trovärdighet satte jag som mål att intervjua tio respondenter. Under datainsamlingens lopp kändes antalet lämpligt, för samma saker verkade dyka upp flera gånger i olika intervjuer. För att få en bredare bild av volontärernas motiv ville jag intervjua volontärer från olika bakgrunder. Jag beslöt att välja två verksamhetscentra som hade aktiv verksamhet med asylsökande i Åbo.

Den första är Heinänokka förläggning som i själva verket är ett lägercentrum som Finlands Röda Kors hyrde av Åbo och S:t Karins kyrkliga samfällighet. Heinänokka var i asylsökarnas bruk ungefär sju månader, från september 2015 till slutet av april 2016. Samfälligheten erbjöd en volontärsamordnare som koordinerade frivilligarbetet. Volontärer kom dit via FRK, Mannerheims Barnskyddsförbund, scoutorganisationer, universitet, församlingar eller på eget initiativ. Enligt en grov uppskattning hade 3/4 av volontärerna någon slags anknytning till kyrkan, vilket inte betyder att de själva nödvändigtvis skulle tillhöra kyrkan.

Den andra platsen, Goodwill Center, är en mötesplats för finländare och utlänningar och den fungerar på en kristen basis. Verksamheten utförs av frivilliga och finansieras genom donationer. Även om centret är kristet är dess syfte inte att omvända någon utan att helt enkelt erbjuda en möjlighet att bekanta sig med olika kulturer och bli vänner med olika människor. Kristendomen är ändå öppet synlig. Centret öppnades på hösten 2015 och det utövar verksamhet fortfarande under hösten 2016 när den här avhandlingen skrivits.

Respondenterna söktes upp på olika sätt. Tre av dem kände jag personligen och bad dem att delta i studien. Med tre av respondenterna fick jag kontakt genom en gemensam bekant. Fyra av respondenterna sökte jag upp genom en slutna Facebook-grupp för volontärer som agerat i Heinänokka förläggning. Sex av respondenterna utförde frivilligarbete i Heinänokka och tre i Goodwill Center. En respondent hade inte agerat på någondera platsen utan hade skaffat mångsidig erfarenhet med asylsökande och flyktingar annanstans. I slutfasen av datainsamlingen sökte jag medvetet en ytterligare manlig informant och en informant under trettioårsåldern för att få tillräcklig variation i materialet.

²³ Trost 2005, 120.

Öppna frågor istället för slutna frågeformulär är ett naturligt val som kan motiveras utifrån tidigare forskning. Motiv kan anses som individens förklaringar för sina handlingar och därmed utgör de ett betydande tolkningselement. Ur detta perspektiv är det lämpligt att utvärdera motivation genom öppna frågor som ger respondenter frihet att spontant uttrycka de motiv som de själva uppfattar som relevanta för dem.²⁴

I frivilligarbete med asylsökande är det i hög grad fråga om episodisk verksamhet, vilket behandlas senare i denna avhandling. Episodiskt frivilligarbete och individens motiv för att engagera sig i det skiljer sig i viss mån från de mer traditionella typerna av frivilligarbete. En kvantitativ mätning med förutbestämda skalor kan dölja motiv som är typiska för episodiskt frivilligarbete.²⁵ Med anledning av detta är det också motiverat att använda kvalitativ metod och öppna frågor i denna avhandling.

Det empiriska materialet i studien har producerats genom semistrukturerade temaintervjuer med på förhand utvalda frågor (se Bilaga). Huvudfrågorna kompletterades med stödfrågor för att styra intervjun och möjligen för att förtydliga respondenternas svar. I fokus var volontärernas värdegrund samt motiv och motivation för att engagera sig i frivilligverksamhet. Religionens betydelse behandlades separat. Ytterligare diskuterades särdrag hos frivilligarbete med asylsökande. Respondenterna berättade vilken typ av frivilligarbete de i praktiken utfört, hurdana positiva respektive negativa erfarenheter det har gett dem och hurdana positiva respektive negativa känslor det har väckt hos dem. Viktig var också frågan om faktorer som möjligtvis får dem utföra detta slags frivilligarbete även i framtiden.

Intervjuerna genomfördes under tiden 20.6–12.8.2016 i Åbo. Alla intervjuerna genomfördes på finska på en ostörd plats. Det var bestämt att respondenterna skulle bevaras anonyma. Intervjuerna var relativt kompakta. De flesta intervjuerna varade en dryg halv timme men de kortaste tog endast drygt 17 minuter. Alla intervjuer spelades in och transkriberades. Under transkriberingen korrigerades materialet inte

²⁴ Chacón et al. 2011, 48–49.

²⁵ Dunn et al. 2016, 460.

för talspråk eller grammatiska fel. Vid översättning för citering justerades emellertid materialet för att skapa tydlighet och förståelighet.

Det finns flera olika metoder för analys av kvalitativa data och i praktiken är de ofta sammanflätade. Ett allmänt sätt att analysera kvalitativ data kallas kvalitativ innehållsanalys. I denna studie har jag tematiserat och tabellerat material och tagit upp teman som belyser forskningsproblemet. Detta har varit ett naturligt närmandesätt när det kombineras med temaintervju som insamlingsmetod. Tematisering gör det möjligt att granska och jämföra förekomsten av vissa teman i materialet.²⁶ Ur det tematiserade materialet har jag tittat efter både liknande och avvikande inlägg. Jag använder mig av en abduktiv ansats vilket innebär att analysen har kopplingar till teorin men syftet är inte att testa den, och att både teoribaserade och datadrivna tankemodeller integreras i analysen.²⁷

Avhandlingens teoretiska ram utgörs av tidigare forskning och teorier om frivilligarbete. För att fördjupa och nyansera förståelsen för hurdana faktorer som kan finnas bakom volontärers deltagande har jag använt flera teorier. Frivilligarbete är ett tvärvetenskapligt fenomen och därför använder jag mig av teorier inom olika discipliner.

Trovärdigheten utgör ett av de största problemen med kvalitativa studier. Kvalitativ forskning är vanligtvis en process i vilken forskarens personlighet oundvikligen påverkar starkt. När forskaren försöker förstå och förklara sitt material drivs hen av till exempel forskningssyftet, sin egen kunskap samt tidigare forskning och teorier om ämnet. En viss subjektivitet finns således inbyggd i processen.²⁸ Jag har egen erfarenhet av frivilligarbete med asylsökande och naturligtvis har jag mina egna motiv och värderingar bakom mina handlingar. Under forskningsprocessen har jag ofrånkomligen reflekterat även kring mina egna erfarenheter och föreställningar. Emellertid har jag försökt hålla dem separata från avhandlingen. I synnerhet vid intervjuerna försökte jag uppföra mig så neutralt som möjligt.

²⁶ Eskola & Suoranta 1998, 174–180.

²⁷ Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–100.

²⁸ Eskola & Suoranta 1998, 152–156; Trost 2005, 113.

1.4 Avhandlingens disposition

Avhandlingen består av fyra kapitel. I inledningskapitlet har jag diskuterat bakgrund till problemställningen och presenterat avhandlingens studieobjekt, metodologiska tillvägagångssätt och empiriska urval. För att uppnå syftet och besvara forskningsfrågorna redogör jag i kapitel två för teoretiska utgångspunkter. Syftet med kapitlet är att fördjupa förståelsen av motivationsfaktorer för frivilligarbetet med asylsökande. Jag redogör för teorier kring motivation, värderingar och religion samt deras roll i frivilligarbete. De empiriska resultaten presenteras i kapitel tre. I slutkapitlet presenterar jag sammanfattningen och slutsatserna.

Innan vi fördjupar oss i det teoretiska följer först en överblick över hurudan forskning har tidigare utförts i anslutning till frivilligarbete med asylsökande.

1.5 Tidigare forskning

Det har ännu inte forskats mycket i frivilligarbete med asylsökande. En intressant och tämligen omfattande kvantitativ undersökning är den av Karakayali och Kleist som tecknar en bild av frivilligarbete och volontärer som utför frivilligarbete med asylsökande i Tyskland. Undersökningen består av två skilda studier. Det första materialet samlades i slutet av 2014 genom en internet-enkät besvarad av över 460 volontärer och över 70 organisationer inom invandrararbete. Den andra datainsamlingen som består av nästan 2300 svar utfördes ett år senare, alltså efter den stora flyktingankomsten.²⁹

I synnerhet enligt den första undersökningen verkar volontärerna med asylsökande avvika från ”vanliga” volontärer i många avseenden. I båda materialen är antalet kvinnor och yngre människor överrepresenterade. Dessutom är volontärer

²⁹ Karakayali & Kleist 2015; Karakayali & Kleist 2016.

förhållandevis högt utbildade och har en rätt stabil ekonomi. Antalet människor med invandrabakgrund är relativt högt.³⁰

Något som är litet överraskande är att volontärerna visar sig vara mindre religiösa i jämförelse med totalbefolkningen. Med den andra undersökningen minskade antalet ateister ändå i någon mån men ändå var det över 40 %. Religionen verkar spela en relativt oväsentlig roll för volontärernas empati för flyktingar, även hos de troende volontärerna.³¹ Enligt den första undersökningen verkar motiven variera mellan olika åldersgrupper. En religiös kärlek till nästan är mer typisk för äldre frivilliga medan en social närhet till frivilligarbetets målgrupp är vanligare bland de yngre volontärerna.³² I den andra studien kom det fram att för de volontärer som ställt upp som frivilliga år 2014 var det viktigt att få ny kunskap om världen och olika kulturer, medan de som engagerat sig år 2015 betonade social gemenskap som en central motivationsfaktor. Engagemanget reflekterar också deras ställningstagande mot rasism.³³

Ytterligare visar resultaten att deltagandet i många fall sker spontant och självmant. Huvuddelen av de tillfrågade vill inte bara förbättra den humanitära situationen för flyktingarna utan förändra samhället vilket kom fram i båda undersökningarna.³⁴

Också i Glasgow har man undersökt motivation hos volontärer med asylsökande. Caitlin Jones och Andrea E. Williamson har i sin undersökning klarlagt motivation och erfarenheter hos åtta volontärer som arbetat med asylsökande, flyktingar och asylsökande som fått negativt beslut. Enligt deras studie var den vanligaste motivationen som deltagarna rapporterade ett humanitärt intresse för invandrars situation. Några deltagare nämnde sin tro som en motivation för frivilligarbete och somliga av dem utförde frivilligarbete genom en kyrkobaserad organisation. Några hade tidigare erfarenhet av asylsökande vilket motiverade dem att erbjuda sin hjälp.

³⁰ Karakayali & Kleist 2015; Karakayali & Kleist 2016.

³¹ Ibid.

³² Karakayali, & Kleist 2015, 32.

³³ Karakayali, & Kleist 2016, 4.

³⁴ Karakayali & Kleist 2015; Karakayali & Kleist 2016.

Också tidigare, positiva erfarenheter av frivilligarbete lyftes fram som en motivationsfaktor. Alla deltagarna upplevde att frivilligarbetet hade positiva sidor, till exempel att bli vän med asylsökande och att få nya kunskaper. Den mest utmanande aspekten av frivilligarbetet verkade vara de komplexa omständigheterna hos somliga invandrare.³⁵

Rebecca Guhan och Helen Liebling-Kalifani har undersökt erfarenheter hos anställda som arbetar med asylsökande i Storbritannien. Även om undersökningen inte gäller volontärer utan lönearbetare kan deras erfarenheter antas motsvara volontärernas. Studien fokuserar på inverkan på och omfånget av psykologiska effekter på arbetarna. Trots de utmanande aspekterna såsom ställföreträdande traumatisering har de anställda upplevt avsevärd tillfredsställelse i sitt arbete. Arbetet kan till exempel stöda deras personliga övertygelser, värderingar och intressen. Härutöver kan de anställda glädja sig över att se positiva förändringar i sina klienter och vara tillfredsställda med den tacksamhet och den uppskattning som de möter. I allmänhet ansåg de anställda att de positiva aspekterna uppväger de svårare sidorna av deras arbete.³⁶

I Israel har det nyligen utförts en undersökning av socialarbetares attityder till asylsökande. Även om undersökningen inte handlar om volontärer är den intressant och relevant i anslutning till denna avhandling. Eugene Tartakovskys och Sophie D. Walshs studie syftar till att fastställa en ny modell för att utreda majoritetsbefolkningens attityder till asylsökande och invandrare. Resultaten indikerar att personliga värderingar inverkar på bedömningen av asylsökande som nyttiga eller hotande för det mottagande samhället, och att dessa bedömningar har vidare inflytande på opinioner kring invandringspolitik.³⁷ Även om undersökningen granskar attityder hos en begränsad grupp i ett visst kulturellt och socialt sammanhang, ger den värdefull information om detta mindre utforskade område.

³⁵ Jones & Williamson 2014.

³⁶ Guhan & Liebling-Kalifani 2011.

³⁷ Tartakovsky & Walsh 2015.

I Finland har Antti Eskola, professor i socialpsykologi, hört sig för i olika seminarier och andra tillställningar om erfarenheter av frivilliga som jobbat med asylsökande. Enligt honom har volontärerna exempelvis rapporterat att det inte känns som om de skulle ge asylsökande en gåva genom att till exempel undervisa i finska utan att den asylsökande med sina specialiteter och problem är en rik gåva för volontären. Kulturella skillnader gällande exempelvis kön eller hierarki mellan lärare och studerande kan utmana volontärer. Samtidigt får man en möjlighet att lära sig själv. Genom frivilligarbete får volontärer veta och förstå nya saker samt blir mer lyhörda för asylsökandes faktiska, vardagliga behov. Det kan även hända att en tillfällig volontär oväntat inser sig vara en stödperson eller en vän för asylsökande. Det är en känslig situation som bör behandlas på ett övervägt sätt.³⁸

Tidigare forskning ger en viss inblick i hurdana människor som möjligtvis engagerar sig i frivilligarbete med asylsökande, vad de eventuellt tänker kring och upplever genom sitt frivilligarbete och hurdana motiv som kan ligga bakom deras handlingar. För att fortsätta fördjupa kunskapen om temat kommer jag i nästa kapitel att redogöra för teorier som anknyter till frivilligarbete och olika motivationer bakom det.

³⁸ Eskola & Kurki 2001, 210–211.

2 TEORETISKA RAMAR

2.1 Frivilligarbete

Frivilligarbete är ett brett och mångdimensionellt fenomen vilket gör forskningen på området tvärvetenskaplig. Forskningen kan utföras såväl inom psykologi, teologi och sociologi som inom många andra discipliner. Systematisk, empirisk forskning om frivilligarbete är något relativt nytt. Statistik som möjliggör mer omfattande internationella jämförelser har endast förts i ett par decennier.³⁹ Under de senaste åren har forskarna inom området försökt överbygga nationella gränser genom internationella, jämförbara empiriska studier som utförs med hjälp av *The World Values Survey* -nätverket.⁴⁰ Den första omfattande undersökningen av finländarnas attityder till och engagemang i frivilligarbete med sammanlagt 997 tillfrågade gjordes år 2002 av Anne Birgitta Pessi (f.d. Yeung).⁴¹

Frivilligarbete är ett bekant begrepp i vardagligt tal i den västerländska världen, men ur ett vetenskapligt perspektiv är det inte alldeles enkelt att avgöra om en verksamhet är frivilligarbete eller inte. Till exempel inverkar den kulturella kontexten på vad som definieras som frivilligarbete. Frivilligarbetets status varierar mellan olika länder och även lingvistiska begrepp påverkar definitioner.⁴²

Man kan närma sig frivilligarbete på olika sätt. Ett medlemskap i en volontärorganisation är ofta, men inte alltid, ett tecken på ett engagemang i frivilligarbete. Någon kan vara medlem utan att delta i verksamheten och på motsvarande sätt kan någon vara aktiv utan att formellt vara medlem. Ett annat typiskt sätt att närma sig frivilligarbete är att betrakta det som en verksamhet där

³⁹ Musick & Wilson 2008.

⁴⁰ Grönlund et al. 2011;

⁴¹ Yeung 2002.

⁴² Musick & Wilson 2008, 11; Grönlund 2012a.

kostnaderna överstiger fördelarna som volontären får.⁴³ Några forskare betonar frivilligarbetets organiserade natur. Till exempel konstaterar Jenkins et al. att frivilligarbete handlar om organiserad verksamhet i syfte att lösa problem och hjälpa andra.⁴⁴

År 2001 firades "Volontärernas år" och med anledning av det utgav Förenta Nationerna Volontärer en "verktygslåda" för dem som planerar att samla information om volontärer. I denna publikation använder man tre kriterier för att identifiera frivilligarbete: Det genomförs inte för att nå ekonomisk vinning, det sker av volontärens egen fria vilja, och det är till fromma för en tredje part. Dessa kriterier syftar till att vara tillräckligt breda för att omfatta nästan alla former av frivilligarbete runt om i världen.⁴⁵ Denna definition lämpar sig också i denna avhandling för begreppen "frivilligarbete" och "frivilligverksamhet" som jag använder som synonymer.

Frivilligarbete anses ofta vara altruistiskt till sin natur, d.v.s. att man osjälviskt hjälper andra.⁴⁶ En del sociologer anser att motivation är en avgörande del av frivilligarbete och dess definition. Enligt dem utgör "rätta" och osjälviska syften kärnan i frivilligarbetet. Det vill säga att endast om man agerar utifrån oegennyttiga skäl kan verksamheten räknas som frivilligarbete. Detta synsätt går dock att ifrågasätta och många forskare undviker att definiera vilka motiv som är lämpliga för frivilligarbetare. Man konstaterar ändå ganska enhälligt att även om motivation inte absolut definierar frivilligarbete kan den emellertid hjälpa oss att förstå fenomenet.⁴⁷

Det är inte helt entydigt att frivilligarbete är altruistiskt. Altruism är inte synonymt med att hjälpa eller att göra gott även om det kräver uppoffringar. Också i dessa fall kan det grundläggande skälet snarare vara egoistiskt än altruistiskt.⁴⁸ Att man

⁴³ Musick & Wilson 2008, 13, 16.

⁴⁴ Jenkins et al. 2003, 1.

⁴⁵ Dingle 2001, 9.

⁴⁶ T.ex. Musick & Wilson 2008, 3.

⁴⁷ Musick & Wilson 2008, 16–17.

⁴⁸ Batson et al. 1989, 874.

förknippar frivilligarbete med altruism baserar sig på vissa implicita antaganden. Det första antagandet är att hjälp och altruism nästan automatiskt hör samman. Det andra är att frivilligarbete per definition innebär hjälpande. För det tredje antar man att avsaknaden av materiella belöningar är mer betydande än möjligheten att nå inre belöningar.⁴⁹ Dessa antaganden är djupt rotade och ifrågasätts sällan. Också i Yeungs första undersökning⁵⁰ om finländarnas attityder kom tydligt fram att typiska föreställningar om frivilligarbete är relaterade till altruism och arbete utan belöning.

Frivilligarbetets ramar utgörs av både de institutionella och organisatoriska strukturerna inom vilka verksamheten sker och av volontärens levnadssituation samt personliga preferenser och reflektioner. Man kan göra en skillnad mellan två slags frivilligverksamhet: kollektiv och reflexiv. Kollektivt frivilligarbete sker i en strukturerad, medlemskapsbaserad miljö. Verksamheten initieras, fastställs och övervakas av grupper, inte enstaka medlemmar. Den främsta motivationen är plikt känsla och altruism eller välvilja som ofta har sitt ursprung i religion. Det nära sambandet mellan tjänster, grupptillhörighet och identitetsbekräftande ökar sannolikheten för ett långt engagemang. I motsats till kollektivt frivilligarbete baseras reflexivt frivilligarbete på individens personliga erfarenhetsvärld. Beslutet att utföra frivilligarbete beror på personliga överväganden och levnadssituationer.⁵¹

Ökade tidsbegränsningar och press i individernas liv är aktuella frågor som anknyter till volontärresurser. Jämfört med det traditionella frivilligarbetet som ett livslångt engagemang tycks den nuvarande verksamheten ske på en mer sporadisk, tillfällig och icke-bindande grund. Oförutsägbarhet och diskontinuitet återspeglas i ökningen av oregelbundna och tillfälliga åtaganden. Numera spelar personliga intressen större roll än plikt känslan. Volontärer kräver därmed större valfrihet.⁵²

Den postmoderna tiden påverkar ofrånkomligen individens sätt att förhålla sig till och engagera sig i volontärarbete. Denna utveckling betyder ändå inte att volontärarbete

⁴⁹ Marjovu 2014, 21.

⁵⁰ Yeung 2002.

⁵¹ Hustinx & Lammertyn 2003.

⁵² Hustinx & Lammertyn 2003; Cnaan & Handy 2005; Dunn et al. 2016.

skulle förlora sin popularitet. Exempelvis Yeung konstaterar att den postmoderna tidens särdrag såsom osäkerhet och ovilja att ha långa åtaganden kan på ett fascinerande sätt rentav stärka individers altruism och intresse för den kontinuitet och närhet som frivilligarbete har att erbjuda.⁵³

Ökningen av episodiskt frivilligarbete är en klar trend som rapporterats i internationella empiriska studier. Emellertid är inte allt episodiskt volontärarbete likadant. Episodiskt frivilligarbete kan hänvisa till någon slags kortsiktig aktivitet eller till verksamhet som anknyter till någon utbildning. Likaväl kan det betyda frivilligarbete som sker regelbundet men sällan, t.o.m. endast en gång om året.⁵⁴

Det är klart att det också krävs episodiskt frivilligarbete i samhället. I synnerhet för att involvera yngre människor och studerande i volontärarbete är det väsentligt att man erbjuder mer flexibla frivilligarbetemöjligheter.⁵⁵ Forskarna och aktörerna på frivilligarbetsområdet har börjat se episodiskt frivilligarbete som en resurs. Det är en viktig synvinkel som man bör ta hänsyn till.⁵⁶

I många fall utgör den föränderliga naturen hos volontärutbudet en möjlighet. Det finns många uppgifter som enbart behöver utföras under en relativt kort period. Då behövs det ett antal volontärer som kan börja och avsluta arbetet under dessa särskilda omständigheter. En volontärsamordnare kan inte längre enbart vårda förhållanden och arbeta med ett relativt litet antal lojala volontärer utan hen måste motivera en större grupp av individer som inte nödvändigtvis förbundet sig till något.⁵⁷ Det har också påståtts att frivilligaktiviteter idag måste vara spektakulära och underhållande för att få volontärer delta. I stället för att till exempel ta hand om äldre personer föredrar volontärer numera "trendiga" problem som hiv/aids, flyktingar eller djurens rättigheter.⁵⁸

⁵³ Yeung 2005b, 123.

⁵⁴ Nylund & Yeung 2005, 28; McDuff 2005.

⁵⁵ Smith et al. 2010.

⁵⁶ Marjovuuo 2014, 25.

⁵⁷ Cnaan & Handy 2005.

⁵⁸ Hustinx & Lammertyn 2003.

Frivilligarbetet med asylsökande uppfyller flera av de ovannämnda kriterierna. Behovet av volontärer kom relativt överraskande och den akuta situationen förutsatte en snabb rekrytering under hösten 2015. Å andra sidan krävdes det inte nödvändigtvis ett långfristigt engagemang i arbetet. Beslutet att delta i frivilligarbete togs främst utifrån personliga överväganden och levnadssituationer. Onekligen kan man konstatera att det också fanns något spektakulärt i detta tillfälle.

Frivilligarbete har en viktig uppgift i dagens alltmer pluralistiska och mångkulturella omvärld. Enligt Förenta Nationernas Volontärer hjälpar frivilligarbete till att skapa ett sammanhängande och stabilt samhälle. Om volontärerna har olika etnisk, religiös eller ekonomisk bakgrund kan frivilligarbete bidra till ökad social harmoni.⁵⁹ Denna slags verksamhet känns nödvändig i en alltmer splittrad värld.

Finlands aktivitet vad gäller frivilligarbete har legat på en bra europeisk nivå och vårt engagemang är även högre än i flera länder.⁶⁰ Den finländska välfärdsmodellen bygger på samma värdegrund som finländskt frivilligarbete, nämligen på social solidaritet, jämställdhet och likvärdig behandling av alla medborgare. De dominerande principerna hos marknadsekonomin har emellertid försvagat betoningen av solidaritet och jämlikhet. Betoningen på konkurrenskraft och produktivitet lyfter också fram frågan om huruvida de traditionella samhällsliga värderingarna fortfarande fortlever.⁶¹

För att fördjupa förståelsen för varför människor väljer att delta i frivilligarbete vill jag härnäst redogöra för motivation och dess olika element.

⁵⁹ Dingle 2001.

⁶⁰ Nylund & Yeung 2005, 14.

⁶¹ Grönlund 2012a, 17–18; se även Pessi & Saari 2011.

2.2 Motiv och motivation

Motivation för att göra något kan variera i mängd och riktning. Ett sätt att klassificera motivation är att dela in den i inre och yttre motivation. Inre motivation hänvisar till individens vilja att göra något eftersom det i sig är intressant eller roligt. Yttre motivation betyder däremot att personen gör något för att uppnå önskade resultat.⁶²

Erfarenhet och utförande kan vara mycket olika beroende på individens motiv och motivation. Fastän inre motivation självklart är en viktig typ av motivation grundar sig de flesta aktiviteter som människor utför ändå på yttre motivationsfaktorer. Richard Ryan och Edward Deci har upptäckt att sociala och kontextuella omständigheter som stödjer ens känslor av kompetens, självständighet och tillhörighet bidrar till att bibehålla den inre motivationen och till att bli mer självstyrd med hänsyn till yttre motivation.⁶³

Ofta består individens motivation av flera faktorer. Den innehåller element som anknyter till yttre faktorer såsom verksamhet, närhet eller nyhet. Å andra sidan handlar motivationen om inre faktorer. Den kan inriktas på till exempel olika tankar, kontinuitet eller mottagande. I postmodern tid tycks motivationen för frivilligarbete vara tämligen komplex. Motivationen kan även variera och förändras med tiden, och motivationsfaktorerna kan till och med verka kontroversiella. Yeung har visat att till exempel viljan att hjälpa och den ökande nivån av individualism inte strider mot varandra. Enligt henne kan den senmoderna tidens individualism samt ett kortfristigt engagemang i frivilligarbete till och med förstärka altruism.⁶⁴

Frivilligarbete ger individen möjlighet att uttrycka sin egen etiska syn. Genom frivilligarbete är det möjligt att uttrycka såväl kognitiva idéer om rättvisa och jämlikhet som känslor med anknytning till omsorg. Frivilligverksamhet är därmed ett speciellt område där individen kan uttrycka sig själv vittomfattande och

⁶² Ryan & Deci 2000.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Yeung 2004,14.

djupgående.⁶⁵ Denna iakttagelse stämmer överens med Henrietta Grönlunds resultat som visar att frivilligarbete kan utnyttjas för att reflektera kring grundvärden, identitet och religiositet.⁶⁶ Genom frivilligarbete kan man också uttrycka positivitet som yttras exempelvis som entusiasm, intresse, vänlighet och glädje. Att uttrycka positivitet är ett ömsesidigt fenomen: Det utlöser också glädje hos motparten. Frivilligarbete ger även individen möjlighet att uttrycka sitt behov av att få nya erfarenheter eller att växa på ett psykiskt plan.⁶⁷

Volontärers motivation har fascinerat flera forskare och till exempel den finländska forskaren Anne Birgitta Pessi har utvecklat sin egen analysmodell för fenomenet.⁶⁸ I följande kapitel redogör jag för det internationellt mest kända närmandesättet i forskning kring motivation för frivilligarbete.

2.2.1 Funktionellt närmandesätt till motivation

Den mest inflytelserika psykologiska infallsvinkeln på frivilligarbete är den funktionella approachen som handlar om de skäl och syften som genererar psykologiska fenomen. Denna approach bygger på antagandet att alla människor har samma grundläggande psykologiska behov och att beteende kan förklaras genom att hänvisa till dessa universella behov. Alla människor har dessa behov även om de inte nödvändigtvis väljer samma sätt för att tillfredsställa dem. Å andra sidan kan handlingar som ser likadana ut syfta till att tillfredsställa olikartade behov. Enligt approachen antas alltså att individer kan ha liknande attityder eller utföra liknande handlingar även om dessa kan tjäna mycket olika psykologiska funktioner.⁶⁹

För att mäta olika motivationsfaktorer har Clary et al. utvecklat ett instrument, *Volunteer functions inventory* (VFI), som representerar den mest omfattande

⁶⁵ Marjovuuo 2014, 103.

⁶⁶ Grönlund 2012a.

⁶⁷ Marjovuuo 2014, 104.

⁶⁸ Yeung 2005b.

⁶⁹ Clary et al. 1998; Allison et al. 2002; Musick & Wilson 2008, 54.

uppsättningen Likertskalor för att bedöma motivationer för volontärarbete. Instrumentet delar volontärernas motivationsfaktorer i sex grupper: *värderingar*, *förståelse*, *social*, *karriär*, *skyddande* och *självbildsförstärkande*. Dessa faktorer motiverar individer på olika sätt.⁷⁰

Värderingar hänvisar till volontärens möjlighet att uttrycka sin värdegrund genom frivilligarbete. En människa som drivs av värden säger exempelvis att hon vill göra något som är viktigt för henne. Oftast handlar dessa värderingar om osjälvisk och humanitär omsorg.⁷¹

Förståelse handlar om volontärens vilja att förvärva ny förmåga eller nya färdigheter. Volontärarbete möjliggör inläringen av nya saker genom direkta handlingar. Genom frivilligarbete kan man få erfarenheter och kunskap om exempelvis olika människor, platser eller företeelser.⁷²

Den *sociala* funktionen reflekterar viljan att vara i kontakt med andra människor. Volontärarbete erbjuder möjligheter att vara tillsammans med vänner och eller att engagera sig i en verksamhet som betraktas som positiv i närståendes ögon.⁷³

Karriär hänvisar till volontärens vilja att få någon slags yrkesmässig nytta av frivilligarbetet. Det är möjligt att volontären syftar till att få framgång i karriären genom sitt deltagande.⁷⁴

Den *skyddande* funktionen hänvisar till volontärens behov att skydda egot mot självets negativa sidor. Frivilligarbete gör det möjligt för volontären att hantera sina egna inre konflikter, emotionella behov, känslor av inkompetens eller osäkerhet samt andra negativa känslor såsom skuld på grund av att man är lyckligt lottad.⁷⁵

⁷⁰ Clary et al. 1998.

⁷¹ Clary et al. 1998, 1517; se även Musick & Wilson 2008, 57.

⁷² Clary et al. 1998, 1518; se även Musick & Wilson 2008, 58.

⁷³ Clary et al. 1998, 1518.

⁷⁴ Ibid. 1518.

⁷⁵ Clary et al. 1998, 1518; se även Musick & Wilson 2008, 62.

Den sista faktorn, *självbildsförstärkande*, har också med ego att göra. I motsats till den skyddande funktionen, som syftar till att utesluta de negativa aspekter som omger egot, syftar förstärkande till egots positiva tillväxt. Den handlar om viljan att utveckla sitt ego och att växa som person.⁷⁶

Som tidigare nämnts är frivilligarbete inte obestridligt altruistiskt till sin natur. Från denna utgångspunkt skiljer forskare ibland mellan altruistiska och egoistiska skäl. VFI-motivationen värderingar kan anses hänvisa till en altruistisk motivation medan de andra är mer egoistiska, självinriktade motivationer. Emellertid kan frivilligarbete samtidigt tjäna olika slags funktioner för samma människa och bakom viljan att hjälpa kan ligga helt annorlunda motivation än altruism.⁷⁷

VFI är som analysmodell teoretiskt förankrad och den har utvecklats med stöd av flera psykologiska studier med varierande utgångspunkter. Även om VFI enligt olika undersökningar har visat sig ha god validitet och reliabilitet är det ändå nödvändigt att belysa dess möjliga svagheter. Ett problem som vanligen framträder med detta slags instrument är att människor ofta uppger motiv som i verkligheten är förväntningar. Med andra ord ger man poäng till alla item i enkäten fastän alla inte i verkligheten har påverkat beslutet att bli volontär eller att fortsätta som en. Vill man kartlägga de faktiska motiven bakom beslutet ska man ta hänsyn till denna tendens. I Chacón et al.:s studie med öppna frågor nämnde volontärerna inte fler än två olika motiv till frivilligarbete.⁷⁸

Utöver att slutna frågeformulär gällande volontärarbete brukar överskatta antalet motiv underskattar de samtidigt variationen i möjliga motiv. Flera forskare har framfört att VFI:s motivationsfaktorer inte är tillräckliga och hävdar att modellens komplettering kunde bidra till en mer fullständig bild av vad som motiverar volontärer. Allison et al. har i sin undersökning jämfört motivationer som har värderats på en VFI-skala med sådana som har kartlagts genom öppna frågor.

⁷⁶ Clary et al. 1998, 1518; se även Musick & Wilson 2008, 63.

⁷⁷ Marjovuuo 2014, 19–21; Güntert et al. 2016.

⁷⁸ Chacón et al. 2011.

Förutom de sex VFI-faktorerna identifierade forskarna tre ytterligare motivationer som var *religiositet*, *njutning* och *teambyggnad*. Till en viss grad överlappar *religiositet* och *värderingar* varandra, för båda innebär en oro för andra människors välfärd. Allison et al.:s studie visar att för vissa volontärer betyder frivilligarbete framför allt en trevlig verksamhet.⁷⁹ Ändå behandlar ingen av de nuvarande VFI-motivationerna behandlar ändå frivilligarbetets trivsamt. Även teambyggande kan förekomma som en separat motivation för somliga deltagare.

Också Jay J. Hochstetler har i sin dissertation försökt utreda vilka kategorier som möjligtvis saknas i VFI. Hans forskning som baserar sig både på existerande litteratur och på en kvalitativ undersökning stöder och bestyrker existerande kategorier av VFI. Härutöver har han kommit fram till att VFI borde kompletteras med två ytterligare funktioner som är *medborgerligt ansvar* och *skuld eller plikt*. Skuld eller plikt hänvisar till individens känsla att hen är tvungen att hjälpa andra då hen själv någon gång har mottagit hjälp. Denna tanke kan basera sig på skulden till någon individ, till en organisation eller till samhället.⁸⁰ Med medborgerligt ansvar menas en mer allmän inneboende plikt-känsla eller en känsla av ansvar för att hjälpa andra eller vissa samhällen. Den kan vara antingen ett medfött eller ett inlärt drag.

Också Hochstetler diskuterar religiositet som en möjlig motivationsfaktor. *Andlighet eller mening* verkar vara en faktor som påverkar volontärers motivation för att utföra frivilligarbete, men emellertid anser forskaren att det inte finns tillräckligt stöd för att den ska utgöra en egen kategori. I stället föreslår han att perspektivet skulle inkorporeras i de nya kategorierna skuld eller plikt eller medborgerligt ansvar.⁸¹ Hochstetler verkar fokusera på religionens förpliktande dimensioner. Detta synsätt betonar ett andligt ansvar för att förmedla sin tro genom frivilligarbete och det skiljer sig därmed från antagandet att religiositet är en del av värderingar. Individer upplever religionen på olika sätt vilket gör det märkligt att knyta den religiösa funktionen entydigt till en viss kategori.

⁷⁹ Allison et al. 2002.

⁸⁰ Hochstetler 2014.

⁸¹ Ibid. 44.

Även om Clary et al. har försökt utveckla ett allmängiltigt instrument för att mäta volontärers motivationsfaktorer erkänner även de själva att det inte fungerar i alla slags situationer. De räknar med att under vissa omständigheter och i vissa frivilligarbetsformer kan färre eller fler faktorer framträda. Variationer i motivationsfaktorerna avspeglar alltid den rådande situationen och volontärverksamheten.⁸²

Clary et al. har visat att ett fortsatt deltagande i frivilligarbete beror på hur väl personen och situationen passar ihop. Volontären som tjänar i en sådan roll som hänger ihop med hens egna motiv upplever mer belåtenhet och njutning av sitt arbete. Härnäst ska vi se på hur volontärers typiska motivstrukturer ser ut enligt tidigare forskning.⁸³

2.2.2 De vanligaste motiven till frivilligarbete

Det finns ett flertal studier som använt *Volunteer functions inventory* och resultaten av olika studier har varit överensstämmande. Värderingar verkar komma på första plats i så gott som alla undersökningar. Också andra studier där VFI inte använts har indikerat värdegrundens centrala roll. Härnäst presenterar jag resultaten av några undersökningar för att ge en inblick i de vanligaste motiven för frivilligarbete.

Clary et al.:s undersökning bland medelålders volontärer visade att de motiv som var viktigast var värderingar (5,82 på en skala från 1 till 7), förståelse (4,91) och självbildsförstärkande (4,27). Resten av faktorerna värderades i genomsnitt som lägre än medelmåttigt viktiga.⁸⁴ Andra studier har indikerat likadana resultat. Till exempel i Allison et al.:s studie nämndes samma tre faktorer som de viktigaste och till och med i samma ordning. När volontärerna ombads utveckla sina egna skäl för frivilligarbete framkom en något liknande bild.⁸⁵ Moore et al. undersökte

⁸² Clary et al. 1998.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Allison et al. 2002.

collegestuderandes motiv till frivilligarbete och resultatet visade likaledes att värderingar var det starkaste motivet med förståelse som det följande.⁸⁶ I Chacón et al.:s studie var det mest nämnda motivet värderingar som uppgavs av 48 % av respondenterna. Det var mer än dubbelt i jämförelse med självbildsförstärkande som kom på andra plats. Andra motiv nämndes av mindre än 10 % av respondenterna.⁸⁷

Grönlund et al. har undersökt olika motiv till frivilligarbete bland studerande i olika länder och därmed i olika kulturella världar. Forskarna betonar att individens motivation för frivilligarbete har sina rötter i volontärernas kulturella omgivning. Ändå verkar studerande i alla länder starkast värdera de motiv som har med altruism och inläring att göra. I Finland var stödet för altruism högst.⁸⁸ Också i Yeungs undersökning i Finland var viljan att hjälpa det viktigaste motivet till frivilligarbete. Över 40 % av de tillfrågade var av denna åsikt. Det näst vanligaste (16 %) motivet var viljan att fördriva tiden på ett nyttigt sätt. Andra motiv nämndes inte så ofta, men de som lyftes fram var önskan att träffa nya, likasinnade personer, viljan att få nya upplevelser och lära sig något nytt samt att någon bekant bad respondenten att engagera sig som frivillig.⁸⁹

Clary et al. utförde en vittomfattande, nationell undersökning om motivation hos volontärer och icke-volontärer i Amerika på 1990-talet. Forskarna ville klarlägga om olika motivationsfaktorer hänger samman med olika slags volontärverksamhet. Resultaten indikerade att värderingar är en allmän, förhärskande faktor medan andra faktorer är klarare förknippade med specifika volontärverksamhetsformer. Exempelvis var det religiösa frivilligarbetsområdet positivt relaterat till det sociala motivet och negativt relaterat till karriär. Mellan frivilligarbete inom utbildningssektorn och förståelse fanns ett positivt samband medan det mellan samma område och skyddande samt självbildsförstärkande fanns ett negativt samband. Motiven verkar alltså variera beroende på aktiviteter.⁹⁰

⁸⁶ Moore et al. 2014.

⁸⁷ Chacón et al. 2011.

⁸⁸ Grönlund et al. 2011.

⁸⁹ Yeung 2002, 33.

⁹⁰ Clary et al. 1996.

Samma studie visar också att människor som utfört frivilligarbete inom de senaste tolv månaderna värderar nästan alla motivationsfaktorer som viktigare än icke-volontärerna. Icke-volontärerna uppskattade endast karriär högre.⁹¹ Också Smith et al. har jämfört motivationer bland icke-volontärer och volontärer som deltar regelbundet eller sporadiskt i frivilligarbete. Resultaten visar en signifikant korrelation mellan frekvensen av frivilligarbetet och motivationen. I jämförelse med icke-volontärer och dem som utför frivilligarbete sporadiskt verkar de som deltar i frivilligarbete regelbundet företräda mer altruistiska motivationer.⁹²

Frivilligarbetet med asylsökande kan åtminstone i viss mån sägas vara episodiskt. Episodiskt frivilligarbete har sina särdrag och det är värt att granska om de på något sätt återspeglas i volontärernas motivation. Dunn et al.'s undersökning visar att vanliga motiv till episodiskt frivilligarbete är att hjälpa andra och att få social interaktion. Episodiska volontärer verkar vara mer motiverade av sociala skäl än de som utför frivilligarbete regelbundet. Motivkategorier som oftast lyftes fram i samband med episodiskt frivilligarbete var självbildsförstärkande, värderingar och social.⁹³

Även om motivationen är en framträdande faktor bakom frivilligarbete är den inte nödvändigtvis den enda eller tillräckliga förklaringen. Människor vill utföra frivilligarbete utifrån sina individuella dispositioner och resurser samt utifrån sin sociala kontext. Handlingarna beror ändå inte endast på personen eller på situationen utan på kombinationen av dessa.⁹⁴ Människor är sociala aktörer och deras omgivning påverkar deras tänkande och beteende. Att man känner någon som redan är aktiv i en viss verksamhet är en viktig faktor som påverkar ens vilja att engagera sig. Det har fastslagits att personliga vädjanden är mycket mer effektiva än opersonliga. Att man blir ombedd är ytterst väsentligt och därför spelar sociala kontakter en central roll i individens beslut att engagera sig i frivilligverksamhet. Ofta räcker det inte att någon

⁹¹ Clary et al. 1996.

⁹² Smith et al. 2010.

⁹³ Dunn et al. 2016.

⁹⁴ Clary et al. 1998.

har en hög motivation utan det krävs att hen blir ombedd att delta i verksamheten. Det är också möjligt att en person med mindre motivation slutligen ställer upp som frivillig om hen ständigt blir ombedd av vänner.⁹⁵

Det är således viktigt att förstå omgivningens betydelse för människornas gärningar. Man bör ändå inte underskatta den egna motivationens roll. Sannolikt har människor någon slags inre motivation innan de blir volontärer. Sociala kontakter kan fungera som en slutlig utlösande faktor. Därtill är det nästan omöjligt att avgöra om det i grunden är fråga om den sociala motivationen eller om gynnsamma omständigheter om en vän ber en annan att komma med i någon frivilligverksamhet.

Sammantaget verkar värderingar vara den mest centrala funktionen bakom volontärernas motivation. Funktionen består av flera olika värden och deras varierande kombinationer. Till exempel i Chacón et al.:s studie inkluderas i värderingar flera olika underkategorier. Dessa är *religiösa värden*, *social omvandling*, *ömsesidighet*, *intresse av att hjälpa en specifik grupp* och *intresse av att hjälpa ett visst territorium*.⁹⁶ Med anledning av värdegrundens stora betydelse för frivilligarbete och kategorins omfång är det värt att granska denna helhet närmare.

2.3 Värderingar

Värderingar avspeglar och motiverar de normer som styr mänsklig verksamhet och som formats genom interaktion mellan människor. Enligt en samhällsvetenskaplig eller socialpsykologisk definition är värden abstrakta, allmänna, önskvärda målsättningar för mänsklig aktivitet. Den internationellt framstående värdegrundsforskaren, socialpsykologen Shalom H. Schwartz, definierar värden som styrande principer för individer och grupper. De påverkar såväl beslutsfattande och attityder som handlingar. Värderingar är tämligen stabila och gäller i olika situationer fastän deras betydelse varierar. De styr människans val och varseblivning och

⁹⁵ McAdam & Paulsen 1993; Musick & Wilson 2008, 55, 217, 527.

⁹⁶ Chacón et al. 2011.

därmed kan man använda dem för att utvärdera beteende och för att motivera väljande. Värderingarna kan också ställas i prioritetsordning.⁹⁷

Individens personliga och kulturella värderingar reflekteras i hens identitet och de synliggörs genom attityder och gärningar. Vad som slutligen är viktigast för en människa blir uppenbart genom hennes handlingar. Emellertid är relationen mellan värderingar och handlingar inte entydig. Människor kan i undersökningar och diskussioner hävda att de uppskattar ett visst värde men genomför det ändå inte följdenligt på handlingsnivå. De flesta handlingar är ur värdesynvinkel mångtydiga. Allt agerande bör inte förklaras utgående från värderingar.⁹⁸

I vardagen tenderar värden att spela en mindre roll. De tillgrips i situationer där rutiner inte är tillräckliga. Då tyr man sig till värderingar och reflekterar kring vad som verkligen är viktigt för en själv.⁹⁹ Ett exempel på en sådan situation är asylsökandens ankomst till Finland. En del finländare betonade bevarande och därmed främlingsfientliga värden medan andra ville visa jämlikhet och vänlighet mot dem.

Värderingar är en del av samhället men det finns skillnader mellan människor gällande i vilken grad de stöder dem eller har internaliserat dem.¹⁰⁰ Värderingar är nära knutna till individens identitet. Värden absorberas redan i ungdomen som en del av individens identitet vilket gör dem särskilt stabila. I dagens Finland kan en människa ofta välja en sådan livsmiljö som stöder hennes värden och identitet. Ett exempel på detta är val av studieplats.¹⁰¹

Några värden ligger nära personlighetsdrag. Till exempel samvetsgrannhet som är ett av de s.k. stora personlighetsdragen kan jämföras med de typiska finländska värdena uthållighet och självdisciplin. I jämförelse med biologibaserade personlighetsdrag är

⁹⁷ Schwartz et al. 2012; se även Helkama 2015, 8–9.

⁹⁸ Helkama 2015, 14, 101–102.

⁹⁹ Puohiniemi 2006, 9.

¹⁰⁰ Musick & Wilson 2008, 82.

¹⁰¹ Helkama 2015, 212–213.

värden ändå mer medvetet utvalda och de kan omprövas. Man har mer kognitiv kontroll över sina värderingar än man har över sin personlighet. De kan också förändras med ålder och erfarenhet.¹⁰²

Attityder hänger också samman med värden. Värden styr normer och attityder. Vi stöder vissa normer och har vissa attityder eftersom vi har internaliserat vissa värderingar. Attityder kan ses som konsekventa tendenser att värdera ett visst objekt positivt eller negativt. Attityder är mer flexibla än värden eftersom de är förknippade med ett visst objekt och de påverkas ansenligt av social omgivning.¹⁰³

2.3.1 Schwartz värdeteori

För att fördjupa kunskapen om värderingar och deras betydelse för mänskligt beteende är det värt att bilda en uppfattning om hurdana olika värden det finns och hur de relaterar till varandra. Shalom H. Schwartz har utvecklat en etablerad värdeteori som baseras på breda, internationella data. Hans värdeskala har tillämpats och prövats i hundratals forskningsstudier i tiotals olika länder och kulturer. Schwartz revolutionerade värdeforskningen genom att påvisa att värdena formar ett cirkelformigt system med sina egna, starka regelmässigheter.¹⁰⁴

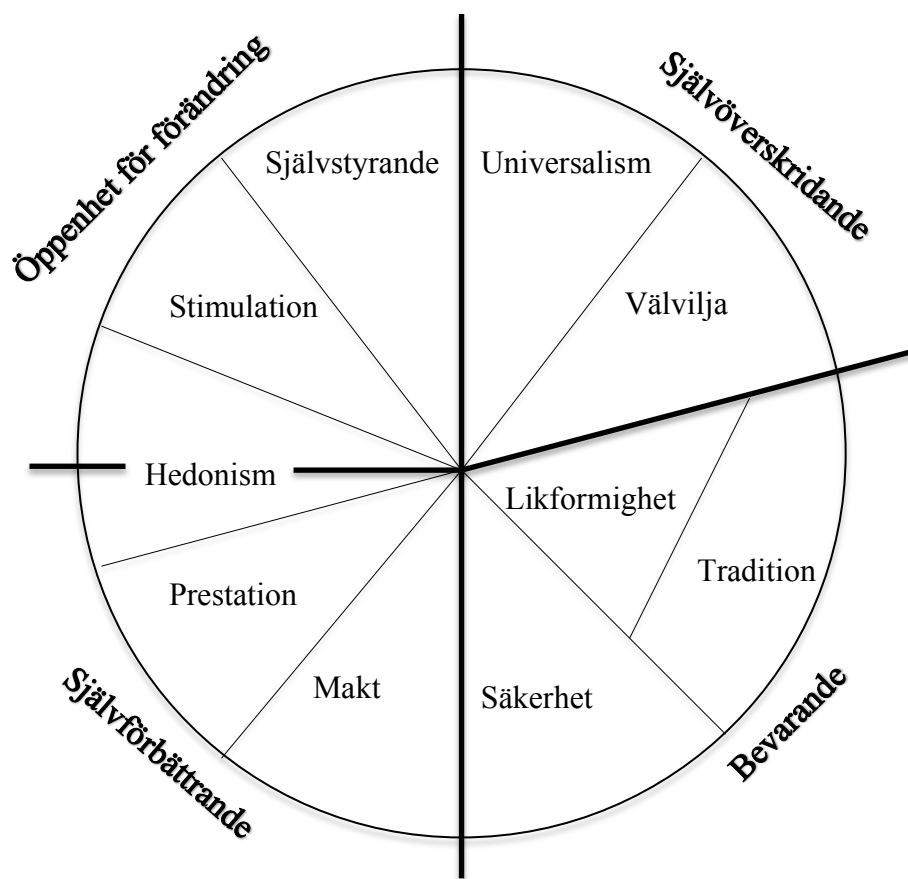
De tio grundvärden som Schwartz klassificerat är *universalism* (social rättvisa, jämlikhet), *välvilja* (hjälpssamhet, lojalitet), *likformighet* (lydnad, att hedra föräldrar), *tradition* (fromhet, ödmjukhet), *säkerhet* (nationell säkerhet, social ordning), *makt* (myndighet, förmögenhet), *prestation* (framgång, äregirighet), *hedonism* (nöje, att njuta av livet), *stimulation* (ett spännande och omväxlande liv) och *självstyrande* (kreativitet, självständighet). Senare har Schwartz et al. förädlat modellen genom att lägga till nio ytterligare värden, men samma teori gäller båda modellerna.¹⁰⁵ Värde modellen beskrivs i figur på följande sida.

¹⁰² Musick & Wilson 2008, 82; Helkama 2015, 8–9, 28.

¹⁰³ Musick & Wilson 2008, 82, 104; Davidov et al. 2008, 584.

¹⁰⁴ Helkama 2015, 88.

¹⁰⁵ Schwartz et al. 2012; Schwartz 2007.

Figur. Schwartz modell av relationerna mellan tio värdetyper (Schwartz 2012, 9).

Teorin redogör för värdenas dynamiska inbördes relationer och sätter dem i en cirkel med två bipolära dimensioner som är *bevarande – öppenhet för förändring* och *självförbättrande – självöverskridande*.¹⁰⁶ Med hjälp av dessa två huvuddimensioner kan man beskriva variationen av viktiga mål eller värden hos individer. Dimensionen bevarande – öppenhet för förändring berättar om hur viktig stabilitet eller förändring är. Dimensionen självförbättrande – självöverskridande berättar om i vilken mån personen tar hänsyn till andra människor respektive till sig själv.¹⁰⁷

Både välvilja och universalism reflekterar altruistiska värden. Mellan dem finns det ändå en viss skillnad. Välvilja reflekterar människans omsorg om den närmaste

¹⁰⁶ Schwartz et al. 2012.

¹⁰⁷ Helkama 2015, 105.

kretsens välbefinnande medan universalism hänvisar till viljan att ta hand även om människor som är främmande och avlägsna.¹⁰⁸

Värden har alltså sin egen interna dynamik. Deras inbördes växelverkan blir synbar också i förändringar. Om ett värde, t.ex. säkerhet, blir viktigare ökar även de i cirkeln närstående värdenas, i detta fall makts och likformighets, betydelse. Samtidigt försvagas vikten av värdena på den motsatta sidan. Om värden är belägna nära eller långt ifrån varandra an knyter också till motivation. Motiven bakom närstående värden är likadana medan värdena på olika sidor av cirkeln reflekterar olika motivationer.¹⁰⁹

Det finns ett samband mellan värderingar och vissa demografiska faktorer såsom ålder och utbildning. Värdet som kopplas starkast till ålder är tradition som tillhör bevarande-dimensionen. Stödet för tradition och andra närstående värden är starkaste bland äldre människor. Mellan ålder och stimulation finns det endast ett svagt samband vilket betyder att människor som uppskattar detta värde finns i alla åldrar. Utbildade människor har lärt sig uppskatta självstyrande mer än mindre utbildade. Mellan likformighet och en hög utbildning finns det däremot ett negativt samband.¹¹⁰

I värdeforskningen tvingas man ofrånkomligen förenkla tankar och fenomen. Man kan enbart ta med värden som kan ses som universella och måste lämna bort sådana viktiga aspekter som religion och hälsa som kan ha olika betydelser beroende på kulturell kontext. Även om Schwartz modell har sina brister belyser den på ett övertygande sätt värdenas inbördes förhållande. Samtidigt förtydligar den likheter och skillnader mellan olika människors värderingar.¹¹¹

Jag har nu redogjort för olika värden som varje person förhåller sig till på ett unikt sätt. Men på vilket sätt påverkar olika värderingar individernas beslut att delta eller icke delta i frivilligarbete?

¹⁰⁸ Helkama 2015, 96.

¹⁰⁹ Ibid. 92, 212.

¹¹⁰ Ibid. 95.

¹¹¹ Ibid. 100.

2.3.2 Värderingar och frivilligarbete

Som tidigare konstaterats påverkar värdegrunden många människors beslut att ställa upp som frivilliga. Frivilligarbete ger en människa möjlighet att agera ut sina värderingar. Det bör noteras att värderingar inte endast påverkar någons beslut att utföra frivilligarbete i allmänhet, utan de påverkar även i vilken typ av frivilligverksamhet man engagerar sig.¹¹² Ytterligare hjälper värderingar att förklara varför några volontärer är mer engagerade i sitt frivilligarbete än andra. De aktiva frivilliga uttrycker sannolikt starkare stöd för dem.¹¹³

Den existerande litteraturen stödjer relationen mellan altruistiska värden och pro-socialt beteende såsom att ge donationer och att hjälpa andra.¹¹⁴ Flera undersökningar visar på detta samband. Exempelvis rapporterade vid en omfattande, internationell undersökning studerande som utför frivilligarbete högre nivåer av altruism och en aning lägre nivåer av materialism än icke-volontärerna.¹¹⁵ Enligt en finländsk undersökning finns det ett samband mellan universalism och frivilligarbete, och också välvilja indikerar individens intresse för hjälpsamhet.¹¹⁶

En central faktor som förenar psykologiska egenskaper, värden och frivilligarbete är empati. Det finns ett positivt samband mellan universalism och välvilja samt emotionell empati, dvs. tendensen att reagera starkt på andra människors positiva och negativa känslor, att känna medkänsla för andra och att vilja stöda människor som har problem. På motsvarande sätt är detta drag negativt kopplat till de motsatta värdena makt och prestation.¹¹⁷

¹¹² Musick & Wilson 2008, 83.

¹¹³ Ibid. 84.

¹¹⁴ T.ex. Clary et al. 1998; Musick & Wilson 2008.

¹¹⁵ Cnaan et al. 2012.

¹¹⁶ Puohiniemi 2006.

¹¹⁷ Helkama 2015, 95–96.

Också religiösa värden har sammankopplats med prosocialt beteende, och religiösa människor verkar vara mer benägna att utföra frivilligarbete. I Cnaan et al:s undersökning rapporterade studerande som utför frivilligarbete högre nivåer av religiösa värden. Bland finländska studeranden var de religiösa värdena den enda faktorn som förklarade den statistiska variationen mellan volontärerna och icke-volontärerna.¹¹⁸

Resultaten i Yeungs undersökning tyder på att altruism uthärdar även i den tämligen individuella, postmoderna världen. Volontärer inom kyrkan verkar vara särskilt altruistiska men det bör påpekas att sambandet mellan religiositet och altruism är mångfasetterat. En religiöst motiverad volontär vill inte nödvändigtvis utföra frivilligarbete i ett kyrkligt sammanhang. Yeung konstaterar att resultaten illustrerar ”altruistisk individualism” vilket hänvisar till förverkligande av ens egna intressen, identitet och personlighet genom interaktion med andra.¹¹⁹

Enligt tidigare forskning betonar volontärer faktiskt osjälviska värden såsom att hjälpa mindre lyckosamma människor eller förbättra sitt samhälle i högre grad än icke-volontärer, men överlag är förhållandet mellan värden och frivilligarbete svagt och inkonsekvent. Värderingar är ingen särskilt god indikator på deltagandet i frivilligarbete av många skäl. Frivilligarbete kan ta många former som alla representerar en unik uppsättning värden. Dessutom kopplar olika människor samman olika värden med samma verksamhet. Fastän många människor värderar frivilligarbete högt och företräder värden som har med frivilligarbete och välgörenhet att göra agerar endast ett fåtal människor i praktiken på grundval av dessa värden.¹²⁰

Även om värderingar är mindre pålitliga indikatorer när man vill fastställa vem som utför frivilligarbete och vem som inte gör det hjälper de oss ändå att förklara och förstå vad frivilligarbete betyder för dem som vill vara eller är engagerade i volontärverksamhet.

¹¹⁸ Cnaan et al. 2012.

¹¹⁹ Yeung 2004, 16.

¹²⁰ Musick & Wilson 2008, 107; se även Wilson 2000, 219.

Individuella värderingar utformas alltid i en social och kulturell kontext. Nationella värderingar påverkar individernas sätt att förhålla sig till olika fenomen såsom frivilligarbete.¹²¹ Mot denna bakgrund är det värt att fundera över hur vår nationella värdegrund ser ut.

2.3.3 Finländarnas värdegrund

Finländarnas värdegrund har sina rötter i landets geografiska läge och historia. Från detta härstammar spänningen mellan välvilja och makt vilket enligt Martti Puohiniemi kännetecknar Finlands värdegrund. Kort sammanfattat skyr finländarna makthavare och uppskattar att hjälpa andra människor.¹²²

European Social Surveys undersökning bland alla EU-länderna år 2002 tyder på att värderingarna i de olika länderna i genomsnitt ligger nära varandra. Finländarna skiljer sig här i två avseenden. Stödet för universalism och likformighet var i Finland högre än nästan alla andra EU-länder.¹²³ Enligt en nationell undersökning år 2005 var välvilja, säkerhet, likformighet och universalism de allra viktigaste värden i Finland. Universalism, alltså kulturell öppenhet, tolerans och miljövänlighet, har stärkt sin position begynnande från början av 1990-talet och dess betydelse har i någon mån förändrats. I början av 1990-talet reflekterade universalism klarare värdegrunden hos ett tolerant välfärdssamhälle. Med tiden har stödet för universalism i allmänhet blivit bredare men samtidigt har det avmattas: Enstaka värden i denna dimension, exempelvis miljövård, uppskattas i genomsnitt i mindre mån i den totala värdehierarkin.¹²⁴

Också det protestantiska Nordeuropa skiljer sig från övriga EU. Även om samhället har sekulariserats återspeglas kyrkans och den protestantiska trons påverkan i områdets värdegrund. Den protestantiska traditionen blir synlig i uppskattningen av

¹²¹ Grönlund et al. 2011.

¹²² Puohiniemi 2006, 39.

¹²³ Helkama 2015, 103–104.

¹²⁴ Puohiniemi 2006, 21–23.

självstyrande och stimulation samt betoningen av universalism. Tankar som härstammar från protestantismen såsom jämställdhet, arbete och ärlighet är livskraftiga.¹²⁵ Kyrkan verkar i viss mån upprätthålla normen om altruism på en samhällelig nivå även i dagens pluralistiska och sekulariserade kontext.¹²⁶ Enligt Grönlunds undersökning i 12 länder var stödet för altruistiska motiv högst bland finländare.¹²⁷

I Finland har polariseringen av värden varit synlig sedan år 2005. Värdeutvecklingen har gått mot en spänning mellan universalism och självstyrande samt säkerhet och makt.¹²⁸ *Elinkeinoelämän valtuuskunta* (EVA) gör årligen en undersökning av finländarnas värden och attityder. Resultaten av material som samlats i januari 2016 visar att finländarna upplever polariseringar bland vissa grupper såsom majoritetsbefolkning – invandrare, rika – fattiga, tillväxtcentra – glesbygd. Finland verkar emellertid inte att delas i två halvor. Undersökningen indikerar att samhälleliga spänningar tvärtom minskat under 2000-talet.

Den starkaste motsättningen verkar finnas mellan majoritetsbefolkningen och invandrarna. Vad som är intressant är att den nuvarande flyktingsituationen inte väsentligt tycks ha påverkat opinioner. Spänningen har uppskattats vara lika stark redan för över 20 år sedan.¹²⁹ I enstaka, specifika frågor gällande flyktingar och invandrare ser man klarare inverkan av flyktingsituationen. Den akuta flyktingkrisen i Europa verkar ha skärpt finländarnas attityder till invandring i allmänhet.¹³⁰ Resultaten överensstämmer med tidigare forskning och förstärker vissa socioekonomiska huvudskillnader i inställning. Män förhåller sig lite mer skeptiskt till invandring än kvinnor. Detsamma gäller dem vars utbildningsnivå är grundskola

¹²⁵ Helkama 2015, 108–109, 205.

¹²⁶ Yeung 2004, 16–17.

¹²⁷ Grönlund 2012, 72.

¹²⁸ Puohiniemi 2006, 55.

¹²⁹ Apunen et al. 2016, 27–29.

¹³⁰ Ibid. 65–71.

eller yrkesskola. Akademiskt utbildade och studerande har i genomsnitt en mer positiv inställning till invandring.¹³¹

Finländarnas attityder till invandring befinner sig i förändring. Tidigare forskning visar att antalet invandrare påverkar majoritetsbefolkningens attityder. Om detta berättar också en färsk undersökning gjort av *Taloustutkimus* enligt vilken finländarnas attityder till flyktingar har blivit avsevärt mer avvisande än ett och ett halvt år tidigare.¹³² Härnäst ska jag redogöra närmare för sambandet mellan värderingar och attityder till invandrare.

2.3.4 Sambandet mellan värderingar och attityder till invandrare och asylsökande

Det finns vissa faktorer som visat sig hänga samman med invandrarfientliga inställningar. Undersökningarna har visat att lägre socioekonomisk status, lägre utbildning, högre religiositet, hög ålder och högerorienterade politiska åsikter är sammankopplade med att man upplever invandringen som ett hot.¹³³ Värderingar har ändå visat sig vara en viktigare faktor än sociodemografiska drag.¹³⁴

Det har antagits att attityder till minoriteter reflekteras i vissa värderingar. Närmare bestämt har det hävdats att värden som i Schwartz värdecirkel tillhör de självförbättrande och bevarande dimensionerna kan associeras med negativa attityder mot minoritetsgrupper, medan självöverskridande värden och öppenhet för förändring kan associeras med positiva attityder mot dem.¹³⁵ Resultaten av flera studier visar på samma sak.¹³⁶

¹³¹ Apunen et al. 2016, 73.

¹³² Ristamäki 2016.

¹³³ Tartakovsky & Walsh 2015, 74.

¹³⁴ Davidov et al. 2014, 281.

¹³⁵ Tartakovsky & Walsh 2015.

¹³⁶ T.ex. Davidov et al. 2008; Davidov et al. 2014.

Forskare har lyft fram flera möjliga psykologiska mekanismer som möjligtvis kan förklara sambandet mellan värderingar och attityder till invandrare. Majoritetsbefolkningen med hög preferens för makt, konservatism och kollektiva värden kan ha mer rasistiska och diskriminerande attityder till invandrare på grundval av sin tendens att göra skillnad mellan ”innegrupp” och ”utegrupp”. Forskare har också föreslagit att höga nivåer av humanitära värden ökar känslighet för svårigheter som drabbat missgynnade människor.¹³⁷

Exempelvis har undersökningen av Lilach Sagiv och Shalom H. Schwartz visat att individens villighet att vara i kontakt med medlemmar av en utegrupp korrelerar positivt med värdena universalism och självstyrande. Korrelationen med tradition, säkerhet och likformighet var däremot negativ.¹³⁸ Denna undersökning utfördes bland judar och araber i Israel, men liknande resultat har setts i andra studier.

Värderingar modifieras indirekt av kontextuella faktorer. Davidov et al. upptäckte att den kulturella förankringen och antalet invandrare i landet påverkar attityder. I länder med svagare kulturell sammanhållning har värderingarna starkare effekter. Härutöver har värderingarna likformighet-tradition starkare inflytande i länder med större antal invandrare utanför EU.¹³⁹ Också samhällets ekonomiska situation verkar påverka styrkan hos sambandet mellan värderingar och attityder.¹⁴⁰

Värden som kan anses främjas eller alternativt hotas av invandring i landet kan påverka befolkningens attityder till invandring. Denna mekanism är särskilt relevant för universalism, tradition och likformighet. Universalism avspeglar motivationen för att uppskatta skillnader mellan individer samt att förstå, tolerera och skydda välfärden för alla människor men i synnerhet för sådana som är svagare. Tradition och likformighet är däremot förknippade med strävan att hålla fast vid den

¹³⁷ Tartakovsky & Walsh 2015.

¹³⁸ Sagiv & Schwartz 1995.

¹³⁹ Davidov et al. 2014.

¹⁴⁰ Davidov et al. 2008.

dominerande kulturens föreställningar och praxis. Invandrare kan ses hota dessa värden med sina främmande kulturer och övertygelser.¹⁴¹

Det beror på individen och kulturen hur omfattande det s.k. moraluniversumet uppfattas. Inklusivitet i det moraliska universumet hänvisar till vidden av den grupp inom vilken människor tillämpar sina idéer gällande moral och rättvisa. Även om man i de flesta samhällen uppskattar exempelvis hjälp, förlåtelse och jämlikhet finns det skillnader mellan uppfattningar om vem som ska få hjälpen.¹⁴² Borde dessa värden gälla enbart sådana människor som man kan identifiera sig med eller även människor som representerar till exempel olika kulturer eller religioner? Denna fråga är särskilt intressant och relevant när det gäller asylsökande.

Det finns faktorer som påverkar omfattningen av moraluniversumet, nämligen kulturell jämlikhet, nivån av demokratisering och kulturell förankring vilken refererar till tendensen att bevara solidariteten inom den egna innegruppen. Jämlikhet och demokratisering medför ett mer omfattande moraluniversum medan en stark kulturell förankring verkar göra moraluniversumet smalare.¹⁴³

Omfattningen av moraluniversum påverkar också uppfattningar om konsekvenserna av invandringen. Människor i länder med mindre inkluderande moraluniversum tänker sig att invandringen påverkar exempelvis ekonomi, kulturliv och brottslighet mer negativt än i länder med ett mer inkluderande moraluniversum. Den rådande moraluppfattningen påverkar individernas attityder. Om den allmänna kulturen definierar moraluniversumet smalt gäller individernas universalistiska värden främst medlemmar av innegruppen. Utesluter man andra från det moraliska universumet motiveras man att ignorera deras behov. Uppfattas de som hot motiveras man att avhumanisera dem.¹⁴⁴

¹⁴¹ Davidov et al. 2014, 267.

¹⁴² Schwartz 2007, 711.

¹⁴³ Schwartz 2007.

¹⁴⁴ Ibid.

Hur påverkar religioner och religiositet attityder till frivilligarbete i allmänhet och till frivilligarbete med människor som representerar andra religioner? Sambandet mellan religion och frivilligarbete har redan nämnts i flera sammanhang och i följande kapitel fortsätter jag att granska detta.

2.4 Religiositet och frivilligarbete

Religionen är en central faktor som utformar kulturer och nationer genom att påverka både strukturella faktorer och kulturella värden inom ett land. Nationella kulturer både absorberar och anpassar religiösa traditioner. Religionen kan få olika betydelser, värden och syften i olika kulturer. Dessutom finns det skillnader i religiösa institutioners sätt att vara verksamma i samhället och till exempel att förhålla sig till frivilligarbete. De flesta religioner uppmuntrar till att hjälpa andra människor och ofta erbjuder de också konkreta möjligheter till detta. Många religioner betonar altruism och därmed frivilligarbete som en del av den andliga identiteten, och frivilligarbete upplevs som ett sätt att utöva sin religiösa övertygelse i praktiken. I vissa fall finns det även sociala normer och förväntningar gällande prosocialt beteende. Således är religionen ofta kopplad till både värderingar och sociala motiv hos volontärer.¹⁴⁵

Altruism och kärlek till medmänniskan är oskiljaktiga delar av kristendomen. Enligt kyrkolagen är kyrkans uppgift ”i enlighet med sin bekännelse att förkunna Guds ord och förvalta sakramenten samt verka också i övrigt för att utbreda det kristna budskapet och förverkliga kärleken till nästan”.¹⁴⁶ Att kyrkan tagit en aktiv roll i mottagandet av asylsökande är ett sätt att omsätta värderingar i praktiken. Kyrkan är en aktiv aktör som förverkligar kristna värderingar i dagens samhälle. Den kristna värdegrunden reflekteras både på ett institutionellt och ett individuellt plan genom medlemmarna.

¹⁴⁵ Musick & Wilson 2008, 361; Grönlund et al. 2011; Moore et al. 2014.

¹⁴⁶ KL 1:2.

Mellan frivilligarbetet och benägenheten att gå i kyrkan finns ett positivt samband praktiskt taget i alla länder i vilka det har samlats reliabelt data. Detta samband verkar ändå vara klarare i Amerika än t.ex. i Europa.¹⁴⁷ Religiöst engagemang är ofta åtföljt av en ökad frivilligverksamhet. Religiösa övertygelser påverkar också frivilligarbetes betydelse för människor.¹⁴⁸

Sambandet mellan religion och altruistiskt beteende har förklarats med sociala, samhällliga och psykologiska faktorer. Förenklat koncentrerar sig sociologer vanligen på sociala utgångspunkter medan psykologer tenderar att fokusera på subjektiva aspekter. Flera forskare förklarar sambandet mellan religion och hjälpande genom yttre normer och sociala faktorer liksom sociala nätverk som stimulerar till altruistiskt beteende. På en samhälllig nivå kan en religiös kultur påverka medborgares värdegrund och erbjuda strukturer som uppmuntrar till frivilligarbete. Sambandet kan också förklaras utifrån en religiös identitet, religiösa värderingar, en känsla av moralisk skyldighet eller andra psykologiska faktorer. Religiositet kan alltså ses som en del av individuella identiteter och värderingar, som en samhälllig faktor, eller som en kombination av dem båda.¹⁴⁹

Jerry Z. Park och Christian Smith har i sin undersökning bland aktivt utövande protestanter i Nordamerika koncentrerat sig på fyra möjliga slag av religiöst kapital som kan inverka på individens engagemang i frivilligarbete. För det första kan individens inre religiositet i sig påverka hens tankar och handlingar. Från detta skiljer skribenterna en religiös identitet som kan förstärkas av känslan av att man tillhör en viss religiös tradition eller rörelse. Också en religiös socialisation under utvecklingsåren kan ha inflytande över individen genom exponering för religiösa värderingar och beteenden. Slutligen kan religiösa sociala nätverk påverka individens handlingar. Undersökningens resultat indikerar att ett djupare engagemang i religiösa kretsar och högre nivåer av kunskap och välstånd föder mer välgörande, i synnerhet

¹⁴⁷ Musick & Wilson 2008, 359–361.

¹⁴⁸ Grönlund et al. 2011.

¹⁴⁹ Einolf 2011b, 435; Grönlund 2012a, 26; Grönlund 2012b.

religiöst, beteende. Detta kan indikera en större känsla av medborgerligt ansvar bland religiösa subkulturer.¹⁵⁰

Henrietta Grönlund har upptäckt liknande tendenser i Finland. Frivilligarbete kan vara en del av religiositeten och det religiösa livet jämförbart med tillbedjan och bön. Det kan vara ett naturligt sätt att umgås med andra kristna. I dessa fall fungerar det religiösa samfundet ofta också som individens volontärsamfund eftersom den gemensamma värdegrunden är så viktig. Kärlek till nästan är ett centralt motiverande värde. Ser man frivilligarbete som en direkt kallelse från Gud känns det naturligtvis som en ytterst viktig uppgift. Man tjänar Gud genom frivilligarbete. Detta fall verkar vara typiskt för volontärer för vilka religion är en central del av världsbilden.¹⁵¹

En annan möjlighet är att religiositet påverkar motivation för frivilligarbete på ett mindre direkt sätt. Även om religiositet inte är den främsta orsaken till frivilligarbete kan religiositet eller diffusare andlighet inverka på individens värderingar samt moral och därmed leda till vissa handlingar såsom frivilligarbete. Religion räcker ändå inte som den enda motivationen för frivilligarbete utan motivationen måste härröra från någon annan impuls.¹⁵² Också Yeung har upptäckt att religiositet är djupt sammankopplad med frivilligarbetets motivationsskapande dimensioner men den mest centrala motivationen verkar religion vara endast för ett fåtal volontärer.¹⁵³

Ofta skiljer forskare mellan yttre och inre religiositet. Den yttre religiositeten består av yttre beteende medan den inre religiositeten innebär exempelvis känslor, värderingar, övertygelser och motivation.¹⁵⁴ Ju mer internaliserad religiositet är desto starkare verkar dess inflytande till prosocialt beteende vara. Enligt Batson et al. ser den inre religiositeten allvarligt på budskapet om broderskap och strävar efter att överskrida självcentrerade behov medan den yttre religiositeten hänvisar till utilitaristiska mål: religion erbjuder exempelvis säkerhet, tröst och stöd. Resultaten

¹⁵⁰ Park & Smith 2002.

¹⁵¹ Grönlund 2012b.

¹⁵² Grönlund et al. 2011.

¹⁵³ Yeung 2004, 14.

¹⁵⁴ Einolf 2011b.

indikerar att yttre religiositet inte ökar omsorg om andra människors välbefinnande. En svag prosocial motivation kan ändå finnas för att undvika socialt eller inre straff för underlåtenhet att utföra rätta gärningar. Den inre religiositeten kan bidra till ett ökat hjälpsamt men resultaten pekar på att motivationen är egoistisk i grunden: Det är fråga om individens önskan att skaffa sociala eller interna belöningar genom att vara en god människa.¹⁵⁵

Christopher J. Einolf presenterar en djupare synvinkel på kopplingen mellan religion och prosocialt beteende och hävdar att det är individens inre och privata religiösa liv som kan spela en viktig och självständig roll i att motivera altruistiskt beteende. Einolfs studie visar att andlighet kan främja prosocialt beteende inte endast genom normer och värderingar utan även genom att främja ökad medvetenhet om andras behov och genom en känsla av moraliskt utvidgande. Dessa båda är psykologiska dimensioner men de är inte relaterade till värderingar eller den känsla av plikt som ofta antas vara grundläggande orsak till sambandet mellan religion och altruism.¹⁵⁶

Dagliga andliga upplevelser, dvs. känslan av samhörighet med något större såsom Gud eller en icke-personlig andlig transcendens, kan påverka individens prosociala beteende på flera sätt. De ger människan en känsla av en relation med Gud, natur och hela mänskligheten vilket kan bidra till empati och omsorg om andra människors välbefinnande. Dagliga andliga upplevelser kan alltså bidra till en ökad medvetenhet om andra människors behov. Enligt Einolfs studie verkar subjektiva andliga upplevelser förklara i synnerhet hjälpsamt av avlägsna andra vilket refererar till att de utvidgar omfattningen av ens tankevärld. Dagliga andliga upplevelser kan alltså främja ens känsla av vidare moraliska förpliktelser, alltså vidga moraluniversum. Människor som känner moralisk förpliktelse gentemot alla människor snarare än bara familj och vänner är mer benägna att hjälpa andra.¹⁵⁷

En intressant fråga är hur individens religiösa attityder påverkar hens vilja att delta i olika former av volontärarbete, till exempel sekulärt frivilligarbete eller

¹⁵⁵ Batson et al. 1989.

¹⁵⁶ Einolf 2011a.

¹⁵⁷ Ibid.

frivilligarbete med människor som representerar en annan kultur och religion. Är det möjligt att ett religiöst förhållningssätt i vissa fall kan minska eller begränsa ens vilja att vara aktiv?

I ljuset av undersökningarna ser det ut så att åtminstone i religiösa samfund med stark sammanhållning sker frivilligarbete inom det egna samfundet. Moore et al.'s studie visar att studerande som rapporterade högre religiöst engagemang var mer benägna att utföra frivilligarbete via organisationer med religiös anknytning.¹⁵⁸ Enligt Yeung utför medlemmar av mindre församlingar såsom till exempel pingstvännen frivilligarbete i sina egna församlingar oftare än lutheraner. Emellertid pekar hennes resultat på att också en privat religiositet främjar frivilligarbete men inte nödvändigtvis i en kyrklig kontext.¹⁵⁹

Hiromi Taniguchi och Leonard D. Thomas har undersökt hur de religiöst baserade känslorna av exklusivitet och inklusivitet samt öppenhet för andra religiösa samfund påverkar volontärer. En religiös exklusivitet hänvisar till människor som ser ”religiösa andra” som ett hot mot deras eget sätt att leva och därför skyr dem. Dessa religiocentriska attityder kan leda till att man begränsar omsorgen om andra till människor inom den egna religiösa gruppen. Enligt undersökningen verkar religiös exklusivitet främja frivilligarbete endast inom religiösa områden. En religiös inklusivitet, vilken hänvisar till individens vilja att bry sig också om sådana människor som skiljer sig från en själv på olika sätt till exempel vad gäller religion, politiska åsikter eller social klass, verkar däremot främja engagemang i både religiöst och sekulärt frivilligarbete. De som är öppna för andra religioner är å sin sida mer benägna att engagera sig i båda typerna av volontärbete.¹⁶⁰

I postmodern tid är både religiositet och frivilligarbete ett privat val. Resultaten visar ändå att dessa val innehållsligt överensstämmer ofta med kyrkliga värderingar. Kyrkan verkar spela en central roll i upprätthållandet av en kulturell tradition av altruism också i det tämligen pluralistiska och sekulariserade samhället. Den

¹⁵⁸ Moore et al. 2014.

¹⁵⁹ Yeung 2004, 15.

¹⁶⁰ Taniguchi & Thomas 2001.

lutherska grundsynen har påverkat de finländska värderingarna och attityderna under århundraden. Fastän bakgrunden är religiös uppfattas de flesta av principerna som en normal del av den finländska livsstilen. För flera av dagens finländare innebär religiositet i hög grad en vilja att hjälpa.¹⁶¹ Finländarna väntar sig att kyrkan både deltar i värdediskussion och erbjuder praktisk hjälp.¹⁶²

Kyrkan kan kvarstå som en fästpunkt för värderingar även om volontärer förverkligar sina värden och sin religiositet utan att till exempel delta i gudstjänster.¹⁶³ Kyrkan kan dels påverka samhällets och individernas altruistiska attityder, och dels erbjuda människor möjligheter att engagera sig rent praktiskt genom frivilligarbete. Detta har förverkligats exempelvis i kyrkans agerande vid asylsökandes ankomst.

¹⁶¹ Yeung 2004, 16; Ketola et al., 2007.

¹⁶² Grönlund & Pessi 2011, 234.

¹⁶³ Yeung 2004, 16; Ketola et al., 2007.

3 ENGAGEMANG I FRIVILLIGARBETE MED ASYLSÖKANDE

3.1 Respondenter och verksamhet

Det empiriska materialet i studien består av intervjuer med tio volontärer. Respondenternas åldrar varierar från 22 år till 53 år, och alla respondenterna är antingen arbetande eller studerande. Bland respondenterna återfinns sju kvinnor och tre män. Kvinnor är således i klar majoritet vilket också avspeglar den faktiska situationen bland volontärer som arbetar med asylsökande. En respondent beskriver situationen mellan könen så här:

Där fanns så få män [som frivilliga], vilket jag tyckte var irriterande, det blev sådär att där var unga män och sen finländska tanter.¹⁶⁴ (Respondent II)

Tidigare erfarenheter av frivilligarbete varierar bland respondenterna. Fyra av respondenterna berättade att de inte alls har utfört något frivilligarbete tidigare. Två rapporterade att de har erfarenhet av religiöst frivilligarbete. En respondent är aktiv i scouterna, en med miljöfrågor, och två har erfarenhet av socialt hjälpande, båda till och med i utlandet.

Likaså varierar respondenternas erfarenhet av utlänningar och andra länder. Som sagt hade två respondenter utfört frivilligarbete i utlandet, den ena i England och den andra i Spanien. Sammanlagt fyra respondenter rapporterade att de levt en längre tid utomlands på grund av studier, jobbet eller motsvarande. Två respondenter berättade att de är eller har varit gifta med en utlänning. En respondent nämnde att han har rest mycket och känner många utlänningar, och en annan berättade att det i hennes grannskap finns flera utlänningar. En respondent betonade att hon inte rest mycket utomlands men ändå börjat studera engelska en relativt kort tid före

¹⁶⁴ Det ursprungliga citatet: Siellä oli niin vähään miehiä [vapaaehtoisina], mikä mun mielestä oli ihan ärsyttävää, se oli semmoista että siellä oli nuoret miehet ja sitten suomalaiset tädit.

flyktingströmmen under hösten 2015. Två av respondenterna lyfte inte alls fram sina tidigare erfarenheter av utlänningar eller andra länder under intervjun vilket naturligtvis inte betyder att de inte skulle ha sådana. Ingen av respondenterna rapporterade tidigare erfarenhet av människor som kommer från Mellanöstern eller från Afrika som nu var de områden som de flesta asylsökandena kom från.

Sex av respondenterna har utfört frivilligarbete med asylsökande på Heinänokkas tillfälliga förläggning. Respondenternas aktiviteter har varierat från bastubesök och idrottsaktiviteter till språkundervisning och lek med barn. De flesta respondenter som agerade i Heinänokka kom dit snart efter förläggningen hade öppnats. Eftersom situationen i början var nästan kaotisk och verksamheten inte ännu var organiserad började volontärerna syssla med saker som de uppfattade som nödvändiga, angenäma eller naturliga för dem själva. En respondent som var med ända från början berättar:

Då i början, jag var med i ett så tidigt stadium, så var det så där att ingen ens visste vad man borde göra. Till exempel när man for ut till Heinänokka visste man inte vad som väntade.¹⁶⁵ (R II)

Tre av respondenterna var aktiva i Goodwill Center. Deras uppgifter var att biträda i köket, att undervisa finska och att bevara ordningen. En respondent kom inte från varken Heinänokka eller Goodwill Center utan hon hade en längre och mångsidigare bakgrund med mestadels kvinnliga invandrare och asylsökande i Pargas och Åbo. Hon har undervisat kvinnor i finska och handarbetat med dem och erbjudit allmän hjälp med deras vardagliga problem.

Även om alla respondenterna hade någon slags viss uppgift som volontär kom det under intervjuerna tydligt fram att i frivilligarbete var det i hög grad fråga om samvaro, sällskap och även vänskap.

Fastän tyngdpunkten i denna avhandling ligger på volontärer som utfört volontärbete med asylsökande och det största intresseområdet är asylsökandes relativt stora ankomst till Finland hösten 2015 var det värdefullt att också intervjua

¹⁶⁵ Silloin aluksi, mä olin niin alkuvaiheessa, että sehän oli semmoista ettei kukaan tiedä edes mitä pitäisi tehdä. Ja esimerkiksi sinne Heinänokkaan kun meni, niin ei tiennyt mitä tulee [vastaan].

ett par informanter som hade engagerat sig i frivilligarbete med invandrare redan innan den stora flyktingströmmen. Detta berikade materialet och gav en bredare syn på temat.

Respondenterna har olika livsåskådningar även om de flesta har en kristen övertygelse. En av respondenterna sade sig vara ateist och en annan sade att han är agnostiker. En sade att hon ligger någonstans mellan agnostiker och troende. Resten av respondenterna definierade sig som kristna, ändå med viss variation. Någon betonade att hon är ”en vanlig kristen”, en annan sade att hon är ”en troende kristen”, och någon sade att hon tror på Gud men är inte en ”aktivt kristen”. En sade att hon är ”en karismatisk kristen” och en annan konstaterade att han har ägnat sitt liv åt Jesus. Som väntat representerade de respondenter som varit aktiva i Goodwill Centers verksamhet mer öppet konfessionella kristna än de som utfört frivilligarbete i andra ställen.

I tabellen nedan har jag med respondenternas lov sammanställt bakgrundsinformation om dem.

Tabell: Respondenternas bakgrundsinformation

	Kön (kvinna/man)	Ålder	Frivilligarbetsplats	Tidigare frivilligarbete	Livs- åskådning
Respondent I	M	31	Heinänokka	Ja	Agnostiker
Respondent II	K	42	Heinänokka	Ja	Kristen
Respondent III	K	40	Heinänokka	Ja	Kristen
Respondent IV	K	53	Heinänokka	Nej	Kristen
Respondent V	M	40	Heinänokka	Nej	Ateist
Respondent VI	K	35	Heinänokka	Ja	Sökare
Respondent VII	K	49	Goodwill Center	Ja	Kristen
Respondent VIII	K	22	Goodwill Center	Nej	Kristen
Respondent IX	M	42	Goodwill Center	Ja	Kristen
Respondent X	K	50	Varierande ställen	Nej	Kristen

Härnäst kommer jag att närmare granska respondenternas skäl att engageras sig i frivilligarbete med asylsökande.

3.2 Orsaker till respondenternas engagemang i frivilligarbetet

3.2.1 Kontextuella faktorer

Flyktingsituationen under hösten 2015 var mycket överraskande med finländska mått mätt. Attityder till invandringen hade skärpts redan tidigare. Vid riksdagsvalet som hållits ett halvt år före flyktingströmmen hade partiet Sannfinländarna som är känt för sin nationalistiska hållning fått det näst högsta antalet röster.¹⁶⁶ När det började anlända fler och fler asylsökande till Finland blev de kritiska attityderna mot invandring allt mer synliga i den allmänna diskussionen såväl i media såsom exempelvis under kaffepauser på arbetsplatser.

Den allmänna inställningen påverkade också respondenternas tankar. De flesta av respondenterna lyfte fram det invandringskritiska klimatet i Finland. Flera konstaterade att de stränga attityderna hos finländarna chockat eller irriterat dem och medfört att de blev involverade i frivilligarbete med denna ringaktade skara. Respondenterna berättade att de på ett konkret sätt ville ta avstånd från rasistiska åsikter och visa stöd för asylsökande. För många volontärer var det viktigt att kunna visa asylsökande att det också finns sådana finländare som vill ta emot dem och som förstår deras svåra situation. Två respondenter uttrycker sina tankar på följande sätt:

En orsak är kanske att man får höra så mycket rasistiska kommentarer, precis som man kan läsa på nätet - tyvärr stöter man på dem. De irriterade mig så mycket, och sen när man själv ändå vill vara vänlig mot folk, så ville jag på grund av det gå med i sådan här verksamhet, så att jag inte bara säger att jag inte är emot dem [asylsökandena], utan att jag verkligen ville göra något.¹⁶⁷ (R VIII)

Om man nu tänker på hur det i media och diskussioner har pratats om den här flyktingströmmen och flyktingkrisen och om hur det påverkar Finland, så har det varit väldigt

¹⁶⁶ Pajunen 2015.

¹⁶⁷ No ehkä se on yksi syy että kun tulee niin paljon noita rasistisia kommentteja, ihmiset niinku netissäkin voi lukea, valitettavasti niihin törmää, sitten niinku ärsytti niin paljon ne, ja sitten kun on itse kuitenkin, haluaa olla ystävällinen ihmisille ja muuta, niin halusi senkin takia lähteä mukaan tämmöiseen, että oikeasti ei vain sano että mä en ole niitä vastaan, että oikeasti vaan halusi tehdäkin jotain.

aktuell, och då har det väckt känslor och fått en att också själv vilja göra något åt saken.¹⁶⁸ (R I)

En respondent sade skrattande att det även kunde vara någon slags uppror från hennes sida: Vissa människor var så starkt emot asylsökande att hon var i gengäld tvungen att vara starkt för dem. En annan respondent hade varit en aktiv förespråkare för asylsökande på sociala medier redan innan han blev volontär. En tredje respondent berättade att fientliga demonstrationer fick henne och hennes syster att som motdrag organisera en picknick för asylsökande för att erbjuda en positiv upplevelse för dessa hårt pressade människor. Hon ville bevisa att det också finns vänliga medborgare i detta land. Att ställa upp som frivillig med asylsökande var alltså för flera respondenter ett samhällligt ställningstagande.

Respondenterna hade förstått hur viktigt det är med lokala kontakter när man ska bli hemtam i en ny miljö. Flera respondenter berättade att de ville utgöra en finländsk kontakt för asylsökande. En respondent konstaterar:

Det är klart att när de är i behov av hjälp, och integration är ”the thing”, så hjälper just det att de har finländska kontakter, så jag ville vara en del av det.¹⁶⁹ (R VIII)

Några konstaterade att det också var trevligt att kunna undervisa i finländska traditioner såsom i att bada bastu och handarbete. Det att nyanlända kan få bekanta sig med lokala sedvänjor kan bidra till en bättre vistelse och även integration. Två respondenter berättar om sina erfarenheter så här:

Jag tycker det är roligt att lära de här kvinnorna något finskt, traditionellt, när de nu kommit till sitt nya hemland. Till exempel gjorde vi i våras en rya [...] och det har varit trevligt att se att de har uppskattat sådant också.¹⁷⁰ (R X)

¹⁶⁸ Jos nyt ajattelee miten mediassa ja keskusteluissa on puhuttu tästä pakolaistulvasta ja pakolaiskriisistä ja siitä miten se vaikuttaa Suomeen, niin se on ollut tosi kovasti pinnalla ja sitten se on tavallaan herättänyt tunteita ja vaikuttanut siihen että haluaisi itsekin tehdä jotain asialle.

¹⁶⁹ Totta kai kun he on avun tarpeessa ja kotiutuminen on se ”the thing”, niin se auttaa just että on suomalaisia kontakteja, niin halusin olla siinä sitten yhtenä osana.

¹⁷⁰ Mun mielestä jotakin semmoista suomalaisuutta on kiva opettaa näille naisille, että ne on nyt päässeet sitten uuteen kotimaahan, niin semmoisia perinteitä, me esimerkiksi keväällä tehtiin ryijy [...] ja se on ollut mukavaa katsoa että he on olleet semmoisesstakin innostuneita.

När det nu fanns en bastu där och vi inte riktigt visste om de kunde sådant eller om de visste något alls om bastukultur, så tänkte vi att vi gör det med dem, en gång i veckan när vi är där, bastu och männens tur. Då skulle vi få möjlighet att visa dem hur man betar sig i bastun här, och samtidigt kunde det kanske bli tillfälle att samtala om det ena och det andra.¹⁷¹ (R V)

Som tidigare konstaterats reagerar man ofta i nödsituationer med välgörenhet och frivilligarbete även om man inte tidigare har utfört frivilligarbete. I sådana situationer uppstår ett behov att göra någonting. Så verkar vara fallet också enligt dessa intervjuer. Bland respondenterna finns det fyra personer som inte alls hade utfört något slags frivilligarbete tidigare. Det visar att det verkligen finns något särskilt i just denna situation som fick dem att aktivera sig. Två respondenter använde uttrycket att ”man var tvungen att hjälpa”:

Jag kan inte riktigt säga vad som var orsaken, men det kändes som att man var tvungen.¹⁷² (R II)

Jag fick känslan av att i den här situationen måste man hjälpa till, att här finns så mycket och kanske kändes det lite som att det här är en ny situation i Finland och Åbo, så det kändes helt enkelt som att nu måste alla hjälpa till, liksom ett slags skyldighet att hjälpa.¹⁷³ (R VI)

En akut situation verkar leda till en känsla av att man måste ta ansvar. En respondent berättade att hon i allmänhet har en tendens att försöka lösa olika problem. Det spelar ingen roll om det är fråga om människor i nöd eller om brottslingar, inte desto mindre måste den knepiga situationen lösas. En annan respondent beskrev att han inte ens tänkte på sig själv som en volontär. Han ställde helt enkelt upp när det uppkom en möjlighet att göra så.

Visst har också det nya i situationen, att det inte har skett något motsvarande tidigare i Finland, väckt intresse hos några volontärer. Jag har i kapitel 2.1 diskuterat det

¹⁷¹ Kun siellä oli sauna olemassa ja me ei oikein tiedetty että osaavatko he tämmöistä tai tietävätkö he saunomiskulttuurista mitään ja ajateltiin silloin että pistetään, se kerran viikossa mitä me suunnilleen päästään sinne, sauna ja miesten vuoro, että tuota siinä samalla päästäisiin vähän näyttämään että millä tavalla täällä ollaan saunassa ja ehkä tulisi mahdollisuuksia myöskin sitten keskustella puolin ja toisin.

¹⁷² En mä osaa sanoa mikä se oli se syy mutta tuntui että se oli niinku pakko.

¹⁷³ Tuli sellainen olo että nyt on sellainen tilanne että on pakko auttaa, että täällä on niin paljon ja oli ehkä vähän sellainen olo että tämä oli uusi tilanne Suomessa ja Turussa, niin oli vaan sellainen olo että nyt on niinku kaikkien autettava, niinku velvollisuus auttaa.

faktum att dagens volontärer gärna låter sig motiveras av specifika situationer. Detta återspeglas tydligt även i den följande kommentaren:

Kanske fascinerar också det faktum att det här är ett helt nytt slags tillfälle.¹⁷⁴ (R III)

Förutom den akuta situationen finns det en annan kontextuell faktor som verkar ha spelat en betydande roll i volontärernas beslut att engagera sig som frivilliga, nämligen sociala kontakter. Som diskuterats i kapitel 2.2.2 får det att man blir ombedd att ställa upp många potentiella volontärer att övervinna exempelvis sin bekvämlighet, sin osäkerhet eller sina fördomar. Två av respondenterna blev direkt ombedda av en vän eller en bekant. Också flera andra respondenter rapporterade att sociala kontakter var viktiga. En berättade att hon kom med i verksamheten tillsammans med sin syster. Flera respondenter berättade att de fått höra om möjligheter att utföra frivilligarbete med asylsökande genom sina vänner eller bekanta. Också sociala medier, framför allt Facebook, verkar ha spelat en viktig roll i dessa processer. Endast två respondenter rapporterade att de på eget initiativ sökt passande frivilligarbeteformer för sig själv.

Under intervjuerna kom också fram kontextuella faktorer som hade med personliga livssituationer att göra. En respondent måste utföra en obligatorisk praktik i anslutning till sina studier. Han var intresserad av asylsökande och beslöt därför att engagera sig för deras sak, men det ursprungliga skälet för arbetet var det alltså inte. Två respondenter berättade att deras primära syfte var att skaffa någon trevlig hobby och att av många olika anledningar hade de fastnat för frivilligarbete med asylsökande. De båda hade börjat syssla med asylsökande redan före den stora flyktingströmmen under hösten 2015. Båda berättade att deras egna erfarenheter i utlandet hade påverkat deras vilja att utföra frivilligarbete just med invandrare. Båda vet utifrån egen erfarenhet hur det känns att vara i en främmande kultur, kanske med ringa språkkunskap. En av dem konstaterar:

När man själv vet hur det känns att vara i ett främmande land, och man behöver hjälp och hoppas få det - nu är det lite så, att när man själv vet vad andra behöver, då kan man ge det, och då ger man det gärna.¹⁷⁵ (R IV)

¹⁷⁴ Ehkä sekin tässä kiehtoo että tämä on ihan uudenlainen tilaisuus.

Även om kontextuella faktorer och sociala kontakter utan tvekan påverkar potentiella volontärers beslut att involvera sig anser jag att utan någon form av inre motivation kommer ingen att delta i frivilligarbete. Slutligen är det fråga om individens olika psykologiska behov som hen förväntar sig att få tillfredsställa genom frivilligarbete. Därför ska jag i följande kapitel se närmare på respondenternas motiv till att engagera sig.

3.2.2 Respondenternas motiv och motivation

Som vi sett ovan var flyktingsituationen någonting som fick människor att aktivera sig. Media förmedlade både finländares fientliga röster och nöden hos asylsökande som hade gjort en farlig resa upp till Finland. Alla finländare stod alltså inför samma faktum. Varför blev då inte alla finländare gripna av andra människors svårigheter? Vad fick vissa människor att känna ett trängande behov av att göra någonting konkret medan andra förblev passiva eller till och med avståndstagande?

Det är inte lätt att specificera entydiga motivationer bakom gärningar. Respondenterna fick därför berätta fritt om hur de kommit till frivilligarbete med asylsökande. För att få bredast möjliga bild av volontärernas motiv bad jag först respondenterna berätta om de främsta orsakerna till att de engagerat i frivilligarbetet, och sedan diskuterade vi frivilligarbetets innehåll samt de goda och svåra sidor som påverkade deras beslut att fortsätta med i verksamheten. Ytterligare frågade jag att vad som kunde få dem att fortsätta frivilligarbetet även i framtiden.

För att strukturera respondenternas olika motiv använder jag mig primärt av kategorierna tagna ur *Volunteer Functions Inventory* som behandlats i kapitel 2.2.1. VFI är som kvantitativt instrument naturligtvis ett grovt och enkelt redskap för att analysera kvalitativt material men det hjälper till att forma en helhetsbild av olika motiv hos respondenterna.

¹⁷⁵ Se että tietää miltä tuntuu olla vieraalla maalla ja sitä että sitä niinku tarvitsee apua ja toivoo sitä saavansa, niin tämä on sitten niinku sellainen että kun itse tietää, mitä toiset tarvitsee, niin sitten sitä kykenee antamaan ja sitten sitä mielellään haluaa antaa.

Precis som i tidigare forskning lyftes *värderingar* fram som ett framträdande motiv under intervjuerna. De flesta respondenterna hänvisade direkt eller indirekt till sina värderingar. Berättar man att man var ”tvungen att hjälpa”, vad annat är det fråga om än värderingar? Viljan att hjälpa – oavsett om det är fråga om en religiös plikt eller om välgörenhet – tyder på individens värdegrund. Värderingar utgör en grundläggande motivation för frivilligarbete och därför ska de granskas separat i nästa underkapitel.

När det gäller en typ av frivilligarbete i vilken fokus ligger på människor som kommer från andra sidan av världen och representerar andra kulturer, är det inte överraskande att ett motiv som dyker upp är *förståelse*. Detta motiv handlar om människans vilja att lära sig något nytt. Media förmedlade en viss bild av en grupp asylsökande som plötsligt kom till Finland. Naturligtvis väckte denna situation både fördomar och nyfikenhet hos medborgare. Flera respondenter sade att de var nyfikna på att träffa och bekanta sig med asylsökande. En respondent betonade att hon är mycket intresserad av olika kulturer vilket gjorde denna slags frivilligverksamhet inbjudande. Några erkände att de själva hade vissa förutfattade meningar och att de ville se om de motsvarade verkligheten. Två respondenter berättar om sina tankar och erfarenheter så här:

En stor del av orsaken var inte bara viljan att hjälpa utan också mitt eget intresse, jag var bara nyfiken på att se de där människorna och prata med dem. På sätt och vis ville jag också se om mina fördomar var befogade eller ej.¹⁷⁶ (R V)

När man åt där i Heinänokkas matsal och hela mitt bord var fullt av arabiska män, och tidningarna skrev vad de skrev, allt möjligt, de gör de ju fortfarande - då tänkte jag att jag borde känna mig väldigt rädd och otrygg nu, men det gör jag inte. Alla behandlar mig väldigt artigt, det kunde inte vara bättre. Jag tyckte det var en väldigt speciell insikt. Och dessutom det faktum att jag överhuvudtaget behövde inse något sådant, att jag hade något slags förutfattad mening.¹⁷⁷ (R II)

¹⁷⁶ Se oli kuitenkin niin paljon syynä, ei pelkästään välttämättä auttamisenhalu vaan oma lehmä ojassa, että mä olin vain utelias näkemään niitä ihmisiä ja puhumaan niille. Tavallaan myöskin siinä että ovatko minun ennakkoluulot oikeutettuja vai ei. Että katsotaan.

¹⁷⁷ Kun oli syömässä siellä Heinänokan ruokalassa ja siinä mulla oli siis koko pöytä täynnä jotain arabimiehiä, ja lehdethän nyt kirjoitti silloin mitä kirjoitti, kaikennäköistä aika paljon ja edelleen toki kirjoittaa, ja sitten mun ajatus oli että mun pitäisi nyt olla niinku tosi peloissani ja turvaton, eikä ole. Että kaikki kohtelee mua tosi kohteliaasti ja ei voisi niinku paremmin olla. Mun mielestä se oli niinku

Även om förståelse inte kom fram som ett primärt motiv nämnde nästan alla respondenterna att det var särskilt givande att man lärde känna olika kulturer samt människor från olika kulturbakgrund. Flera respondenter berättade att de hade fått nya perspektiv och mer vidsynthet genom detta frivilligarbete. En respondent beskriver:

Kanske man kunde säga, att världen ännu en gång har vidgats tack vare dessa människor, och också att man fått bekanta sig ännu mer med vad islam är och hurdana muslimer är, att vi kanske har ett hemskt knapphändigt perspektiv här hos oss.¹⁷⁸ (R III)

Även om de flesta engagerade sig i frivilligarbetet på grund av sociala kontakter verkade det *sociala* motivet inte komma tydligt fram under intervjuerna. Det sociala motivet reflekterar individens behov att vara tillsammans med sina vänner och människor som man känner. Motivet hänvisar till behovet att vara accepterad i sin sociala omgivning. Detta slags motiv kom inte fram hos respondenterna, men det kan inte uteslutas att det inte skulle påverka några volontärer. Det är värt att notera att det sociala motivet även kan vara relativt kontroversiellt när det kommer till frivilligarbete med asylsökande. Ett par respondenter berättade att de också har invandrarkritiska vänner eller arbetskamrater, vilket betyder att inte alla deras bekanta stött deras agerande. När det gäller ett så känsligt tema som asylsökande och invandrare kan det hända att man även möter onåd från sin egen sociala krets.

I ett mångkulturellt samhälle är det tänkbart att få yrkesmässig nytta av erfarenheter av en internationell verksamhetsmiljö. När världen blir alltmer mångkulturell är det intressant att se på om motivet *karriär* dyker upp bland svaren. Som nämnts i det föregående kapitlet rapporterade en respondent att hans ursprungliga skäl till att utföra frivilligarbete med asylsökande var studier. Detta hänvisar till hans vilja att dra yrkesmässigt nytta av frivilligarbete. Det var inte hans enda, men ändå ett centralt motiv till verksamheten. Han berättar så här:

tosi erikoinen havainto. Ja tietysti sitten sekin että miksi mun piti sellainen havainto tehdä, että mulla oli joku ennakkokäsitys.

¹⁷⁸ Ehkä voisi sanoa että semmoinen että taas kerran maailma on avartunut näitten ihmisten myötä ja sitten se että tutustua ehkä vielä enemmän siihen mitä se islam on ja millaisia on muslimit, että meillä on kauhean ehkä suppea näkökulma täällä meillä päin.

Man drog fördelar av det själv också, inte bara sådant som gott samvete, utan också på det viset att man fick lära sig om sådana saker som man eventuellt kan göra också senare.¹⁷⁹ (R I)

Han berättade att han fick dels kunskap som gäller hans fackområde och dels specialinsikt om utlänningsgrupper. På samma sätt konstaterade en annan respondent att hon yrkesmässigt kunde få nytta av den kunskap om asylsökande och om den rådande situationen som hon fick genom frivilligarbetet. Detta får ändå ses som en bonus, och inte som hennes primära skäl till frivilligarbetet. Genom att veta mer än sina arbetskamrater var hon plötsligt ”expert” på sin arbetsplats.

De övriga motiven som nämns i VFI är *skyddande* och *självbildsförstärkande* som båda fokuserar på individens ego. Förstärkande kom tydligare fram hos flera respondenter som berättade att frivilligarbetet fick dem känna sig betydelsefulla, nödvändiga eller kunniga. Ingen av respondenterna uttryckte att hens primära motiv skulle ha varit den förstärkande faktorn, men det är naturligt att när man frivilligt använder sin kunskap eller tid för någon annans skull blir man ofta nöjd med sig själv. En respondent konstaterar:

[...] känner att man på något vis är betydelsefull för de här människorna, att man ens lite fått tillföra något glädjande och positivt till deras vardag, då får man själv ut något mer än bara belåtenhet över att ha hjälpt någon annan.¹⁸⁰ (R III)

Citatet ovan är ett bra exempel som tydliggör det självbildsförstärkande motivets särdrag. Respondenten skiljer känslan att känna sig betydelsefull från belåtenheten över att kunna hjälpa andra. Båda känslorna är positiva, men den ena riktar sig mer mot egot medan den andra uppstår mer altruistiskt utifrån andra människors välbefinnande. De utesluter inte varandra utan snarare kompletterar och förstärker de varandra. När man känner sig betydelsefull eller kunnig kan man vara säkrare på att man verkligen är till hjälp för någon, och när man ser att man kan vara till hjälp för någon känner man sig sannolikt betydelsefull.

¹⁷⁹ Siitä sai hyötyä myös itselleen, ei pelkästään niinku hyvänä mielenä ja omatuntona, vaan niinku sillain että sai oppia sen tyyppisistä jutuista mitä voi mahdollisesti tehdä sitten myöskin myöhemmin.

¹⁸⁰ [...] kokee itse olevansa jollain tavalla merkityksellinen niille ihmisille, että edes hiukan saanut tuotua heidän arkeen jotain sellaista iloa tuottavaa tai positiivista, että se ehkä että sitä saa myös itse muutakin kuin hyvää oloa siitä että on auttanut toisia.

En del av det självbildsförstärkande motivet är viljan att få nya vänner. Frivilligarbete med asylsökande erbjuder goda möjligheter till sociala kontakter med andra människor. Flera respondenter berättade att de speciellt ville få tillfälle till umgänge med andra människor. I denna miljö var det möjligt att stifta nya bekanskap med människor som delade samma intresse och värdegrund som man själv. Detta kommer också fram i respondenternas kommentarer:

[...] alldeles våldsamt mycket nya människor i mitt liv, och inte bara asylsökande utan också de andra volontärerna, och där finns likasinnade människor...¹⁸¹ (R VI)

Det har också varit trevligt, att man förutom asylsökanden också blivit bekant med trevliga finländare där.¹⁸² (R IV)

Jag antar att man inte så lätt medger att ens primära syfte är att skydda sitt ego från negativa känslor. Asylsökande är emellertid ett ganska känsligt tema och därför kan det skyddande motivet inte uteslutas. Att man känner mindre skuld över att vara mer lyckligt lottad om man deltar i frivilligarbete är säkert en sak som påverkar människor även om respondenterna inte formulerade det på det sättet. Frivilligarbete med asylsökande kan också hjälpa en att glömma sina egna sorger, vilket utgör en aspekt av det skyddande motivet. En respondent beskriver:

Ett slags optimism och ett glatt sinnelag har smittat av de här kvinnorna, att de är så tacksamma för så lite, och när man kommer hit med en massa små egna bekymmer så får man perspektiv på dem här. Man inser att vi ändå är ganska lyckligt lottade, vi finländare som bott hela vårt liv här, när man hör om deras bakgrunder och varför de åkt iväg, många har ju kommit hit som flyktingar och asylsökande.¹⁸³ (R X)

Det är ingenting fel med att man gör något gott och nyttigt för att känna sig mindre ensam, för att känna mindre skuld eller för att glömma sina egna sorger. Detta motiv är egots naturliga metod för att skydda sig och främjar därmed individens psykiska

¹⁸¹ [...] ihan hirveästi uusia ihmisiä elämään ja ei vaan heistä turvapaikanhakijoista vaan myös toisista vapaaehtoistyöntekijöistä, ja siellä on samantyyliä ihmisiä...

¹⁸² Se on ollut kanssa mukavaa siinä, että turvapaikanhakijoiden lisäksi on sitten tosiaan tutustunut mukaviin suomalaisiin siinä.

¹⁸³ Semmoinen jotenkin myönteinen, myönteisyys ja iloinen mieli on näiltä tarttunut näiltä naisilta, että ne on niin pienistä niin kiitollisia, ja siinä monet omat pienet murheet kun tänne tulee, niin jotenkin siinä se suhteellisuus aukeaa täällä, että me ollaan kuitenkin aika onnellisessa asemassa suomalaiset jotka ollaan koko elämänsä asua, kuulee niitä niitten taustoja minkä takia ne on lähteneet sitten, monetkin on pakolaisina sitten tulleet, turvapaikanhakijoina tänne.

välbefinnande. Jag anser att det skyddande motivet ofta fungerar omedvetet och säkert spelar en roll när det kommer till volontärerna som fått en inblick i asylsökandes svåra situation.

VFI-kategorierna innehåller inte *njutnings*motivet som ändå kom fram i tidigare forskning och diskuterades i kapitel 2.2.1. Njutningen dök upp också i denna studie. Nästan alla respondenterna lyfte fram frivilligarbetes glädjegenererande aspekt. Känslan uppstod framför allt på grund av sociala kontakter med asylsökande. Även om flera respondenter medgav att alla asylsökande inte är trevliga utan att de formar en lika varierande skara av personligheter som exempelvis finländare, betonade många att de asylsökandes livsinställning och livsglädje inverkar positivt på volontärerna. Följande tre citat återspeglar frivilligarbetets trivsamt.

Jag måste säga, att orsaken till att jag har tyckt så väldigt mycket om att göra det, är att det fått mig att må hemskt bra. Och det här välmåendet beror på att de är alldeles otroliga, de här människorna.¹⁸⁴ (R IV)

Det har varit otroligt roligt och uppfriskande. De är väldigt trevliga människor de här irakierna, [...] skämtar och skojar.¹⁸⁵ (R VII)

Det har också varit väldigt roligt, då vi skrattar tillsammans där och ingen riktigt förstår vad det var som var roligt, så på det viset har det ju varit väldigt givande.¹⁸⁶ (R I)

De motiv som upptäckts i tidigare forskning verkar alltså komma tydligt fram också i denna undersökning. De framträder dock på ett lite annorlunda sätt här vad gäller betydelse och betoning. Till exempel var förståelsen en mycket central faktor för respondenterna, och vad gäller det sociala motivet blev effekten ibland kontraproduktiv, då respondenterna fick ta emot negativ respons från invandrarkritiska bekanta. Det bör emellertid noteras att förutom olika motiv påverkade de kontextuella faktorerna väsentligt respondenternas beslut att engagera sig i detta frivilligarbete. Också värderingar påverkade utan vidare som ett

¹⁸⁴ Täytyy sanoa että se, minkä takia mä olen hirveästi tykännyt tehdä sitä, on se että siitä tulee kauhean hyvä mieli. Ja se hyvä mieli tulee sen takia että nämä on ihan uskomattomia nämä ihmiset.

¹⁸⁵ Se on ollut tavattoman hauskaa ja virkistävää. Ne on hirveän mukavia ihmisiä nämä irakilaiset, [...] semmoisia, pelleilevät ja heittävät huumoria.

¹⁸⁶ [...] on myös ollut tosi hauskaa että kun siellä yhdessä nauretaan ja kukaan ei oikein ymmärrä että mikä se vitsi oli, niin onhan se ollut tavallaan sillain tosi palkitsevaa.

betydelsefullt motiv hos respondenterna, och således kommer jag att granska denna mångfasetterade faktor närmare.

3.2.3 Respondenternas värderingar

Eftersom tidigare forskning visade att värderingar utgör ett centralt motivationselement tillfrågades respondenterna också om sin värdegrund. På frågan ”Har din värdegrund påverkat ditt beslut att engagera dig i detta frivilligarbete?” svarade alla respondenterna jakande vilket betyder att värderingars roll i processen inte bör underskattas. Respondenterna nämnde sina värderingar fritt under intervjun utan att detta hade styrts exempelvis av färdiga kategorier.

Som konstaterats i kapitel 2.3.2 har tidigare forskning visat på ett samband mellan frivilligarbete och värdena *universalism* och *välvilja*. Som förväntat reflekterar respondenternas svar närmast just dessa värden. Sex respondenter nämnde jämlikhet som ett av de viktigaste värdena för dem. De betonade att alla människorna är jämlika oberoende av bakgrund. En respondent underströk att ”lika möjligheter” inte räcker utan man måste stöda dem som är missgynnade mera än dem som har det bättre ställt. Också en annan respondent betonade att man måste vara på de mindre och svagares sida. Social rättvisa och mänskliga rättigheter verkar vara viktiga för alla respondenterna och dessa värden har också spelat en viktig roll i beslutet att ställa upp som frivillig för asylsökande. Värderingarna har möjligtvis blivit mer betydelsefulla med anledning av oron för globala problem och för det hårdnade klimatet. En respondent konstaterar:

Om man nu tänker på vad som hänt i Finland och världen under det senaste året, så har det blivit ännu viktigare än förr att vi alla är jämlika, [...] och att oavsett vilken deras bakgrund eller politik eller religion är så behöver vi inte gå och avgöra vem av dem som är viktigare än någon annan.¹⁸⁷ (R X)

¹⁸⁷ No nyt just kun ajattelee viimeisen vuoden aikana että mitä Suomessa ja maailmalla on tapahtunut, niin on tullut entistä tärkeämmäksi sitten se että me ollaan kaikki tasa-arvoisia, [...] ja semmoinen että oli niitten tausta ja poliittinen ja uskonnollinen tilanne mikä tahansa, niin meillä ei ole tarve lähteä heitä erottelemaan, että kuka on toista tärkeämpi.

Utöver jämlikhet hänvisade flera respondenter till kristna värden. Fyra respondenter svarade att kristna värden, kristendom, tro eller Gud tillhör de viktigaste värdekompasserna för dem. Den gyllene regeln nämndes på ett eller annat sätt i fyra svar. I svaret nedan kommer flera centrala element fram: jämställdhet, kristen tro och den gyllene regeln:

[...] via det kommer ganska långt de egna värdena, när man är en troende människa, inbegriper det många saker, att man vill behandla andra människor som man själv vill bli behandlad, och just det att man behandlar alla som jämlika, att man inte anser sig vara förmer än andra.¹⁸⁸ (R VIII)

Andra värden som respondenterna nämnde var miljö, renhårighet, snällhet, ärlighet, tolerans, öppenhet för det nya, fosterland, icke-materialism och det att man tar hand om andra. Om man reflekterar över dessa värden i ljuset av Schwarz värdecirkel som presenterats i kapitel 2.3.1 kan man placera de flesta av dem i huvuddimensionerna *självöverskridande* och *öppenhet för förändring*. Välvilja och universalistiska värden såsom jämlikhet, social rättvisa och också miljö tillhör den självöverskridande dimensionen. Värderingar som reflekterar öppenhet för förändring kom inte fram förutom i ett svar, men de reflekterades emellertid tydligt i respondenternas motivationer. Religiösa värden har olika betydelser beroende på kultur och personliga uppfattningar och kan därför inte obestriddigt placeras i värdecirkeln. Den gyllene regeln reflekterar ändå relativt tydligt välvilja eller universalism – beroende på omfattningen av individens moraluniversum.

I kapitel 2.3.4 har vi diskuterat sambandet mellan värderingar och attityder till invandrare och asylsökande. Enligt tidigare undersökningar finns det ett positivt samband mellan positiva attityder gentemot minoritetsgrupper och de värden som tillhör de ovannämnda huvuddimensionerna. Resultaten i denna avhandling stämmer därmed överens med tidigare forskning: Respondenterna ställer sig förmodligen positiva till invandrare, och deras svar representerar de värden som tillhör dessa dimensioner. Fosterländskhet kom fram som ett litet avvikande värde. Den reflekterar snarast Schwartz värdena *tradition* eller *säkerhet* i den *bevarande*

¹⁸⁸ [...] sen kautta tulee pitkälti omat arvot että kun on uskovainen ihminen, että sen kautta tulee paljon asioita, että haluaa kohdella muita ihmisiä niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan, ja just se että kohtelee kaikkia samanarvoisina ihmisinä, että ei ole niinku yksi ylempänä kuin muut.

huvuddimensionen som i forskningarna indikerat negativa attityder emot utegrupper. Den respondent som nämnde detta värde betonade ändå att trots sina fosterländska värderingar välkomnar han andra människor hit:

[...] fosterlandet har varit sådant att man måste ha vissa specifika värderingar vad gäller fosterlandet, men också att man måste ge andra möjlighet att komma hit.¹⁸⁹ (R IX)

Respondenternas värdegrund har helt klart påverkat deras beslut att engagera sig i frivilligarbetet, men har detta frivilligarbete i gengäld inverkat på deras värdegrund eller attityder? Så visar sig vara fallet åtminstone till en viss grad. Två respondenter konstaterade att deras värdegrund har förstärkts, och flera respondenter berättade att de blivit ännu mer fördragsamma. Volontärbetet har gett nya synvinklar och några respondenter berättade att deras uppfattning om asylsökande har blivit mångsidigare. Flera respondenter konstaterade att de förstår att alla asylsökande inte är ”goda” eller har kommit till Finland ”med goda avsikter”. Denna iakttagelse verkar emellertid inte ha lett till rasistiska attityder hos respondenterna utan snarare gjort dem mer vidsynta och realistiska. En respondent berättar:

Det som har varit svårt är att våga tänka på och erkänna det faktum att alla flyktingar eller asylsökande som kommer hit inte gör det i uppriktigt syfte, även om jag skulle vilja tro det, och ett sådant faktabetonat förhållningssätt har man varit kanske tvungen att utveckla, och det är väl också värdefullt, att man inte är alldeles blind.¹⁹⁰ (R II)

En annan respondent konstaterade däremot att för honom är asylsökandes motiv inte längre så viktiga. Han förhåller sig numera mer öppet till asylsökande och bryr sig inte så mycket om deras avsikter:

[...] att man har blivit öppnare mot andra människor, och att man inte genast dömer eller börjar undra om [asylsökandens] egna tankar, varför kommer de hit, är det ett försök till utnyttjande eller liknande, de tankarna har minskat lite.¹⁹¹ (R IX)

¹⁸⁹ [...] isänmaa on ollut sellainen että täytyy olla isänmaata kohtaan arvot kohdallaan, mutta myös se että täytyy antaa toisille mahdollisuus myös tulla tänne.

¹⁹⁰ Se, mikä on ollut vaikeaa, niin uskaltaa ajatella ja tunnustaa se, että kaikki pakolaiset tai turvapaikanhakijat ei ole täällä vilpittömin mielin, vaikka mä haluaisin uskoa niin, ja se että, niinku semmoinen asiaperusteinen suhtautuminen, niin sitä on pitänyt ehkä vähän kehittää, niinku että kai sekin on arvoasia, ettei ole ihan niinku sokea.

¹⁹¹ [...] se että on tullut avoimemmaksi muita ihmisiä kohtaan, ja se että ei ensimmäiseksi ajatuksissa tuomitse tai rupea miettimään, että mitkähän sillä on ne omat ajatukset, miksi se tulee tänne, onko siinä jotain hyväksikäytön yritystä tai tämmöistä, ehkä ne ajatukset on hieman vähentyneet.

Det är beaktansvärt att alla förändringar i respondenternas värdegrund eller attityder inte varit positiva. När man upplevt negativ respons från andra finländares och även myndigheters håll har det väckt kritiska tankar hos några respondenter. En respondent konstaterade att hon blivit mer cynisk gentemot samhället och en annan berättade att han numera är mer ogillande mot sådana människor som behandlar andra illa. Sammantaget verkar frivilligarbetet med asylsökande ha berört volontärerna, vidgat deras tankevärld och gett dem en tankeställare.

3.2.4 Religionens roll

Religion är relevant för avhandlingens tema på två sätt. För det första har frivilligarbetet skett inom kristna organisationer eller samfund, och volontärerna är kristna eller representerar åtminstone finländsk kultur som influerats av kristna värden. Detta återspeglas på ett varierande sätt i respondenternas värderingar och motiv för att ställa upp som volontär. För det andra är de flesta asylsökanden muslimer vilket reflekteras i deras vardag och därmed i viss grad även i umgänget med volontärerna.

Volontärerna som utfört frivilligarbete i Heinänokka berättade att religion inte spelade någon central roll i umgänget. Principen var att de religiösa övertygelserna inte framhövdes. Religioner kom ändå på ett naturligt sätt fram i olika sedvänjor som likaväl kunde reflektera ens kulturella vanor. Ibland diskuterade några människor sakligt om vars och ens livsåskådningar med respekt för varandra. En respondent hade gjort den viktiga iakttagelsen att alla muslimer inte är troende muslimer, på samma sätt som alla kristna européer inte är troende kristna. Samvaron möjliggjorde att man kunde bli av med ömsesidiga fördomar och stereotypier. En respondent berättar:

[...] det har varit väldigt intressant när de pratar om det [islam]. Nu när det har varit Ramadan tycker jag det är intressant när de berättar om det, eller hur de tänker kring giftermål, och hur de tänker om olika frågor som är annorlunda för oss i Finland.¹⁹² (R VI)

¹⁹² [...] se on ollut tosi kiinnostavaa kun he puhuu siitä [islamista]. Nyt kun on ollut ramadan niin mun mielestä se on kiinnostavaa kun he kertoo siitä, tai siitä miten he ajattelee naimisiinmenosta ja miten he ajattelee eri kysymyksistä, mitkä meillä on Suomessa niinku eri lailla.

I Goodwill Center var religioner mer framträdande, men det var ändå förbjudet att truga kristendomen på någon. Där arrangerades till exempel kristna kvällsandakter men deltagandet var naturligtvis frivilligt. Respondenterna berättade att flera muslimer var intresserade av kristendomen men de betonade att en möjlig ”evangelisation” sker genom vänskap och kärlek till nästan samt av vars och ens eget intresse. En av dem konstaterar:

De [muslimerna] har alltid väldigt intresserade av det som rör kristendom, och det är klart att det finns de som går iväg när vi pratar om det, men det är ju vars och ens eget val.¹⁹³ (R VIII)

Religionens betydelse behandlades som ett eget tema under intervjuerna, men kristendomens roll blev synlig redan i samband med respondenternas värdegrund. Som diskuterats i kapitel 2.4 är kristna värderingar en central faktor som förklarar sambandet mellan frivilligarbete och religion. Även då religiositet inte är det främsta skälet för individens beslut att delta i frivilligarbete kan den indirekt påverka hans värderingar i riktning mot altruistiskt beteende.

Som tidigare forskning visat kan religionen påverka volontärernas engagemang också på ett mer direkt sätt. Baseras människans identitet på kristen tro kan volontärbete vara ett självklart element i det religiösa livet. Två respondenter berättade att de blev engagerade i frivilligverksamhet på grund av Guds kallelse eller ledning. En av dem konstaterade enkelt:

Vår Himmelske Fader sände mig dit, det är så jag upplever det.¹⁹⁴ (R VII)

Ytterligare berättade samma respondent att hon dagligen läser Bibeln för att lära känna Gud bättre och för att också kunna agera enligt Guds vilja. Hon konstaterade att i Bibeln uppmanas vi att tjäna andra människor och att om man vill älska Gud bör man älska och tjäna sin nästa. Detta svar påminner om Hochstetlers förslag som behandlades i kapitel 2.4. Enligt honom skulle andligheten som en motivationsfaktor rymmas i funktioner som han kallade för *skuld eller plikt* eller *medborgerliga*

¹⁹³ He [muslimit] on hyvin kiinnostuneita aina olleet näistä kristinuskon asioista ja tietysti on sitten niitä jotka lähtee pois kun puhutaan niistä, mutta se on ihan oma valinta sitten.

¹⁹⁴ Taivaan Isä mut siihen lähetti, niin mä koen sen.

ansvar. Detta är en möjlig tolkning, men likaväl kan svaret reflektera kristna värderingar.

Även om en personlig kallelse spelade en viktig roll för två respondenter berättade den ena av dem att hans ursprungliga skäl att komma med var viljan att hjälpa människor som kommer från ett annat land att känna sig som hemma här. Ändå konstaterade han:

Jag tror nog, att om jag inte vore en troende kristen, så skulle jag inte vara med här. [...] Jag upplever det nu på något sätt som en kallelse, det är svårt att säga varför jag gör det, jag upplever liksom att det är min uppgift nu att vara där och hjälpa till på något vis, och finnas till som medmänniska för andra.¹⁹⁵ (R IX)

Svaret ovan reflekterar klart hur en genomgående kristen identitet kan motivera frivilliga. Kallelsen från Gud är ett kraftfullt motiv som får volontärer att osjälviskt hjälpa andra människor. Även om ingen respondent nämnde som syfte att evangelisera bland muslimska asylsökande medgav åtminstone en av dem att det ändå kändes speciellt att höra om när någon asylsökande, som han uttryckte det, vänt sig till kristendomen:

[...] att Gud kallar de här människorna till sig, det är fint att se.¹⁹⁶ (R IX)

En respondent som inte lyfte fram religiositetens roll i sitt beslut att engagera sig i frivilligarbetet kände ändå någon mening bakom allt som hänt. Det verkar som om hon kände någon slags ledning. Hon berättar så här:

Inte kan jag säga att jag var född till att göra det här, men [...] nu kändes det som om det var någon mening med de hobbyer jag haft, de jobb jag haft och det jag studerat, och att allt nu behövdes på samma gång.¹⁹⁷ (R II)

¹⁹⁵ Kyllä mä uskon, että ellen olisi Jeesukseen uskova kristitty, niin en olisi tässä mukana. [...] Mä nyt jollain tavalla vain koen sen kutsuna, että sitä on hankala sanoa miksi mä teen sitä, mä niinku koen että se on mun tehtävä nyt olla siellä jollain tapaa auttamassa ja olemassa ihmisenä ihmiselle.

¹⁹⁶ Se näky siitä että Jumala kutsuu näitä ihmisiä hänen luokseen ja se että, se on niinku hienoa nähdä.

¹⁹⁷ En mä voi sanoa että mä olin syntynyt siihen tehtävään, mutta kaikki mun kokemus oli, tuntui että tällä oli nyt joku tarkoitus että miksi mä olen harrastanut sitä ja tehnyt tätä työtä ja opiskellut sitä ja tätä ja että kaikki tarvittiin yhtä aikaa.

Några kristna respondenter konstaterade att det är viktigt för dem att kunna visa ett kristet sätt att agera och möta medmänniskor. De flesta asylsökandena är muslimer och har kanske inte tidigare haft kontakt med kristna. Därför tänker dessa respondenter att det är särskilt viktigt att kristna människor visar kärlek och omsorg till nästan. Två respondenter uttrycker saken så här:

Det är klart att det är också viktigt för mig att människor får veta hur kristna agerar, speciellt de som inte är kristna och som kanske aldrig haft kristna kontakter tidigare.¹⁹⁸ (R VIII)

På ett sätt tänker man om oss finländare att vi är kristna, även om en stor del av oss är vanekristna [...] om finländare tar emot dem med värme och respekt och kärlek, då kanske de [muslimska asylsökandena] också tänker att det är de kristnas sätt att agera.¹⁹⁹ (R III)

Alla volontärerna som agerade i Goodwill Center ansåg det som viktigt att verksamheten sker på en kristen basis. En av dem tillade dock att det allra viktigaste är att ”det goda” förs vidare oberoende av organisationens bekännelse. Respondenterna berättade att det känns gott att organisationen delar samma värdegrund som de och konstaterade att man på något sätt kan känna sig trygg i den miljön. Det kan vara också till hjälp när man diskuterar kristendomen med muslimska asylsökande, som en respondent konstaterar:

Det kanske också är lättare för en själv att hantera de här sakerna, om det dyker upp något att diskutera med asylsökarna gällande kristen tro.²⁰⁰ (R VIII)

De volontärer som agerade i Heinänokka höll inte organisationens bekännelse för viktig. De flesta betonade att i princip är stora och välkända organisationer de bästa och mest pålitliga aktörerna. Respondenterna såg kyrkan som en god aktör. Två respondenter som inte tillhör kyrkan var imponerade av kyrkans agerande i det rådande läget. En annan berättade att det hade gett honom helt nya uppfattningar om kyrkans syner och handlingssätt, och den andra berömde kyrkan för dess agerande med asylsökande:

¹⁹⁸ Totta kai mullekin tärkeää että ihmiset tietää, että miten kristityt toimii, varsinkin ne, jotka eivät ole kristittyjä eikä välttämättä ole kristittyjä kontakteja koskaan ennen ollutkaan.

¹⁹⁹ Tavallaan meidät suomalaiset ajatellaan kristityiksi vaikka, suurin osa ollaan tapakristittyjä [...] jos suomalaiset ottaa heidät lämpimästi vastaan ja arvostaen ja rakkaudella, niin sitten he [islaminuskoiset turvapaikanhakijat] ehkä ajattelee myöskin että se on se kristittyjen tapa.

²⁰⁰ Ehkä just on helpompi itsekin käsitellä niitä asioita, jos tulee jotain puhuttavaa niitten turvapaikanhakijoiden kanssa näistä kristinuskon asioista.

Jag tycker att kyrkan och församlingarna och alla människorna med det här förhållnings sättet är de som trots allt är mest engagerade när det handlar om att hjälpa, och de har erbjudit det som enligt mig kanske är rätt sorts hjälp.²⁰¹ (R VI)

Enligt respondenterna verkade kyrkan ha lyckats med att involvera sig i och hantera det utmanande läget. Kyrkans roll som hjälpare kom tydligt fram under situationen, enligt en respondent tydligare än någonsin förr. Två respondenter konstaterade att den kyrkliga samfälligheten hade erbjudit goda resurser för verksamheten. Atmosfären var uppmuntrande och det kändes bra att volontärerna fick det stöd och tack som de behövde och förtjänade.

3.3 Sammandrag av respondenternas svar och framtidsplaner

Respondenterna representerar en relativt varierande grupp av volontärer. De är av olika åldrar, det finns både män och kvinnor bland dem, de har olika bakgrund vad gäller frivilligarbete och utlänningar, och de företräder olika livsåskådningar. Även om det finns skillnader mellan volontärer är gruppen emellertid i vissa avseenden tämligen homogen. Alla är i arbetsför ålder och de flesta är kvinnliga samt kristna. Åtminstone de två förstnämnda faktorerna verkar enligt undersökningar vara typiska för volontärer med asylsökande. Kristendomens representation motsvarar det demografiska genomsnittet och möjligtvis har också organisationernas religiösa bakgrund haft inverkan på detta.

Utöver de demografiska dragen kommer likheter ännu tydligare fram i diskussioner om respondenternas motiv och värderingar. Oberoende av deras livsåskådningar liknar deras motiv och värderingar varandra. Förutom olika motiv har kontextuella faktorer, såsom den akuta situationen, behovet att ta ställning till samhällsfrågor, nyhetens behag eller den obligatoriska praktiken, väsentligt påverkat respondenternas beslut att engagera sig i detta frivilligarbete. Andra människors akuta behov har lyft fram viljan att hjälpa hos respondenterna och fått dem att

²⁰¹ Mä ajattelen että kirkko ja seurakunnat ja kaikki nämä tämänhenkiset ihmiset on ne jotka on kuitenkin eniten omistautuneet auttamaan ja tarjonneet sitä mun mielestä ehkä oikeanlaista apua.

engagera sig i frivilligarbete med asylsökande. Respondenterna har velat motverka rasismen och ta asylsökande i försvar. Det att människor är jämlika och att man måste hjälpa sina medmänniskor oberoende av bakgrund verkar vara ett styrande värde för respondenterna. Ytterligare har viljan att lära sig något nytt och att träffa människor från olika kulturer spelat en central roll.

Religionen kom fram i synnerhet i anslutning till kristna värderingar som reflekteras i respondenternas värdegrund. Ytterligare har några respondenter upplevt Guds direkta kallelse eller ledning i deras engagemang i detta frivilligarbete. Olika religioners koexistens verkar ha varit intressant och givande. Religiösa diskussioner har skett med respekt för andra åskådningar. Enligt respondenterna har kyrkan lyckats i sitt deltagande i flyktingsituationen, och dess agerande anses som rätt och pålitligt.

Frivilligarbetet verkar ha varit mycket givande för volontärerna. Enligt deras svar har det känts bra att kunna hjälpa och använda sin kunskap och tid för andras skull. Asylsökandenas glädjrika sällskap gjorde frivilligarbetet särskilt trivsamt. Respondenterna har fått ny kunskap och deras världssyn har blivit bredare. Den personliga inblicken i situationen kan vara till nytta även under ”kaffepausdiskussioner”. En respondent konstaterar:

Det är i alla fall lättare att säga ifrån sedan, när det blir diskussioner vid kaffebordet om flyktingar hit och flyktingar dit, så kan man i alla fall tala utifrån egen erfarenhet och berätta vad man själv upplevt och försvara det där [positiva] intrycket man själv från början fick av de här flyktingarna, för det var till största delen korrekt.²⁰² (R III)

Hur långvarigt vars och ens engagemang i frivilligarbetet med asylsökande kommer att vara förblir oklart. En respondent betonade Guds ledning när det kommer till hennes framtidsplaner:

Jag stannar nog alltid upp [...] och tänker efter gällande vad jag ska ta med mig och lämna kvar och vad jag borde göra annorlunda, tänker både på det förflutna och på framtiden. Alltid nu och då öppnas nya dörrar och emellanåt stängs någon gammal, så [...] man behöver det där utrymme för att rådgöra med Gud, att hur är det, var det här bara för en viss tid, när det finns

²⁰² On ainakin helpompi sanoa sitten jos pöytäkeskusteluissa tulee näitä että miten pakolaiset sitä ja pakolaiset tätä, niin ainakin voi kokemuksen äänellä sanoa että mitä on itse kokenut ja puolustaa sitä [positiivista] alkufiilistä mikä itsellä oli näistä pakolaisista, että se on suurimman kohdalla oikein.

många perioder och tider då man är en kort stund någonstans och sedan händer något annat, av någon anledning...²⁰³ (R VII)

Några volontärer berättade att de utan vidare kommer att fortsätta med det. Det indikerar att verksamheten fortfarande tillfredsställer deras psykologiska behov såsom att vara tillsammans med människor från olika kulturer eller göra något nyttigt och roligt. En respondent betonade att hjälp fortfarande behövs. Några volontärer verkade däremot vara huvudsakligen drivna av den akuta situationen, och när Heinänokka förläggning lades ner avslutade de frivilligarbetet, åtminstone tills vidare. Det beror på både en personlig livssituation och yttre omständigheter om eller när dessa volontärer aktiverar sig igen. En respondent konstaterar:

Det skulle säkert krävas en sådan situation igen, där jag skulle konstatera att nu händer något felaktigt eller orättvist som kräver korrigerings.²⁰⁴ (R V)

Viljan att hjälpa eller göra något som känns rätt, som verkar vara ett av de grundläggande motiven hos alla respondenterna, finns otvivelaktigt kvar.

²⁰³ Kyllä mä aina pysähdyn [...] miettimään että mitä ottaa ja mitä jättää ja mitä pitäisi tehdä toisin, että katse menneeseen ja tulevaan. Aina sitten välillä aukenee uusia ovia ja välillä sulkeutuu jotain vanhaa, että [...] tarvii sitä tilaa olla Jumalan neuvottelussa että mikä on, oliko se tämä aika vaan, kun on paljon sellaisia kausia ja aikoja, että on pienen ajan jossakin ja sitten on joku muu juttu jostain syystä...

²⁰⁴ Se vaatisi varmaan taas semmoisen tilanteen missä toteaisiin että nyt on jotain, tapahtuu, väärin tai epäoikeudenmukaista joka vaatii oikaisemista.

4 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Asylsökandes ankomst till Finland väckte varierande tankar hos finländarna och fick flera medborgare att aktivera sig under hösten 2015. Det fanns ett nytt behov av volontärer som kunde hjälpa asylsökande att klara sig och känna sig som hemma i sitt nya hemland. Jag blev själv involverad i frivilligarbete med asylsökande när en vän frågade mig om jag var intresserad. Denna avhandling gav mig en möjlighet att fördjupa mig i orsakerna till att människor engagerar sig i detta frivilligarbete.

Temat känns relevant och intressant också ur andra än personliga synvinklar. På grund av det skärpta ekonomiska läget blir frivilligarbete allt mer viktigt för samhället. Det gäller speciellt kyrkan vars skatteintäkter fortsättningsvis minskar. Samtidigt blir samhället allt mer mångkulturellt vilket gör diskussionen kring asylsökande och invandrare mycket aktuell. Ytterligare finns det inte mycket tidigare forskning i frivilligarbete med asylsökande. Därmed blev syftet med denna avhandling att fördjupa kunskapen om motiv och värderingar hos volontärer som utfört frivilligarbete med asylsökande. De frågor som jag har velat besvara är: Vad driver personer till att utföra frivilligarbete med asylsökande? Hurdana motiv och värderingar finns det bakom deras beslut? Dessutom var jag intresserad av religionens roll i detta.

För att uppnå syftet utförde jag under sommaren 2016 tio intervjuer med volontärer som arbetat med asylsökande, och dessa intervjuer utgör avhandlingens empiriska material. För att få en bredare bild av volontärernas motiv intervjuade jag volontärer från ett par olika verksamhetsställen. Sex respondenter utförde frivilligarbete i Heinänokka tillfälliga förläggning där frivilligarbetet koordinerades av den kyrkliga samfälligheten, och tre respondenter har agerat i Goodwill Center som är en mångkulturell mötesplats med kristen värdegrund. En respondent hade en längre bakgrund med invandrare och asylsökande i olika ställen. Respondenterna har utfört olika aktiviteter med asylsökande, till exempel undervisat i finska, arrangerat

idrottsaktiviteter och helt enkelt umgåtts med dem. De flesta respondenterna hade inlett frivilligarbetet under hösten 2015.

Under de semistrukturerade intervjuerna fokuserade jag på frågor gällande frivilligarbetets innehåll och dess olika sidor samt volontärernas motiv, värdegrund och religionens betydelse i frivilligarbetet. Analysmetoden var kvalitativ innehållsanalys. Jag använde mig av abduktiv ansats vilket betyder att både teoribaserade och datadrivna tankemodeller integrerades i analysen.

För att förstå de faktorer som kunde framträda i det empiriska materialet behövde jag vissa teoretiska ramverk. I kapitel 2 har jag fördjupat mig i tidigare forskning och teori kring frivilligarbete, volontärers motiv och motivation, värderingar, attityder till utlänningar samt kyrkans och religionens roll i frivilligarbete.

I kapitel 3 har jag presenterat resultat som framträder i det empiriska materialet. Jag delade in de faktorer som förekom i respondenternas svar i fyra delar: kontextuella faktorer, motiv och motivation, värderingar och religion. Egentligen hör värderingar till motiv men på grund av dessas centrala roll har jag beslutit att behandla dem som ett eget tema. Religionen eller religioner kan likaså ses som en del av personliga värderingar och motiv men samtidigt utgör de en yttre faktor i form av organisationernas kristna basis och olika religioners samtida framträdande.

Motivationen bakom en individs handlingar består av flera faktorer. Frivilligarbete kan svara mot olika psykologiska behov såsom att reflektera kring grundvärden, identitet och religiositet eller att få ny erfarenhet och kunskap. Frivilligarbete erbjuder volontären möjlighet att vara tillsammans med andra människor, att engagera sig i en trivsamt verksamhet eller att få yrkesmässigt nyttiga erfarenheter. Ytterligare kan frivilligarbete tjäna individens ego genom att skydda det mot negativa känslor såsom skuld, eller främja egots positiva tillväxt med hjälp av känslor och tankar som riktar sig mot egots positiva sidor. Människor är benägna att delta i en sådan verksamhet som överensstämmer med deras motivation och som väddar till deras personliga behov. Ytterligare inverkar omgivningen på människors tänkande och beteende. Om man till exempel känner någon som redan är aktiv i någon verksamhet är man mer benägen att också själv engagera sig i den.

När det kommer till frivilligarbetet med asylsökande under hösten 2015 är kontextuella faktorer särdeles framträdande. Respondenterna upplevde situationen som mycket akut och kände ett nästan trängande behov av att göra någonting för att lindra situationen. Behovet av samhälleligt ställningstagande och deltagande verkade centralt hos flera respondenter. Personliga vädjanden att engagera sig i verksamheten spelade likaledes en betydande roll. Flera respondenter rapporterade att de ställt upp som frivilliga på grund av att någon personligen bett dem.

Jag ser de kontextuella faktorerna som viktiga drivkrafter för engagemanget i frivilligarbetet med asylsökande, men emellertid utgör de endast de yttre orsakerna till volontärernas agerande. De avgörande orsakerna finns inom volontärerna, i deras inre motivation.

Hurdana motiv lyfte då respondenterna fram? I enlighet med tidigare forskning framträdde respondenternas värderingar som en central motivationsfaktor. Alla respondenterna berättade att deras värdegrund påverkat deras beslut att engagera sig i detta frivilligarbete. Respondenterna berättade att de ville hjälpa i den akuta situationen. Denna idé byggde i hög grad på deras värderingar såsom jämlikhet, social rättvisa och välvilja. Flera respondenter hänvisade också till kristna värden. Den gyllene regeln verkar vara ett viktigt rättesnöre för många frivilliga. Man vill göra för andra människor vad man själv önskar att de skulle göra för en i en motsvarande situation. Några respondenter hade egna erfarenheter av att leva utomlands med ringa språkkunskap och således hade de en särskild förståelse för asylsökandes situation.

Värderingar utgör en central motivationsfaktor. De påverkar människor på ett mångfasetterat sätt: De reflekteras i individens identitet och blir synliga genom handlingar och attityder. Därmed är de av stor vikt när det kommer till beslut att ställa upp som frivillig och till valet av frivilligverksamhet. Tidigare forskning pekar på ett samband mellan altruistiska värden och prosocialt beteende. Värderingar är också sammankopplade med attityder vilket är speciellt relevant gällande frivilligarbetet med asylsökande vars ankomst till Finland har väckt olika åsikter hos medborgare. I tidigare undersökningar har man upptäckt ett samband mellan vissa

värden och attityder till invandrare. Värden som reflekterar självöverskridande värderingar och öppenhet för förändring indikerar positiva attityder till invandrare medan självförbättrande och bevarande värden är kopplade med invandrarfientliga attityder.

Det är inte överraskande att värden som förekom hos respondenterna enligt tidigare undersökningar visat sig ha en positiv korrelation med invandrarvänliga attityder. Nästan alla respondenter berättade att det varit mycket intressant att träffa människor från olika kulturer. Frivilligarbetet har erbjudit dem en möjlighet att få ökad förståelse samt ny kunskap och större vidsynhet. Situationens nyhet och möjligheten att träffa nya människor verkar ha alltså spelat en viktig roll i volontärernas engagemang.

Viljan att få yrkesmässig nytta av frivilligarbete var inte ett primärt motiv hos respondenterna. En respondent kombinerade sin insats med en obligatorisk praktik i anslutning till sina studier. En annan respondent berättade att hon oväntat blev ”expert” på sin arbetsplats med anledning av att ha mer kunskap om asylsökande än sina kolleger. I det allt mer mångkulturella samhället kan frivilligarbete med utlänningar även ge oväntade fördelar.

Som konstaterats deltog de flesta respondenterna i frivilligarbetet på grund av sociala kontakter. Det är möjligt att ett skäl för engagemanget var viljan att vara tillsammans med vänner även om ingen respondent direkt uttryckte detta motiv under intervjuerna. För någon kan frivilligarbete vara ett sätt att känna sig accepterad i sin sociala krets. När det gäller verksamhet med asylsökande är situationen dock mer mångfasetterad. Om man, som några respondenter berättade, har invandrarkritiska vänner kan man till och med möta ogillande från dem. Står man öppet på asylsökandenas sida måste man alltså vara beredd på alla slags reaktioner från sin sociala krets.

Under intervjuerna kom motiv fram som anknyter till egots olika sätt att förstärka och skydda sig själv. Respondenterna har kunnat tillfredsställa egots centrala behov av att känna sig betydelsefullt, nödvändigt och kunnigt. Asylsökandenas tacksamhet och glädje har förstärkt volontärernas känsla av att de behövs och att de kan

åstadkomma något gott för andra människor. Samtidigt har frivilligarbetet erbjudit en möjlighet att skydda egot till exempel genom att mildra de negativa känslorna, såsom känslan av skuld över att vara mer lottad, eller genom att hjälpa en att glömma sina egna sorger. Verksamhetens glädjegenererande aspekt kom fram i nästan alla svar.

Hurdan roll spelar då religionen i denna helhet? De flesta religioner uppmuntrar till att hjälpa andra människor. Altruism och kärlek till nästan är oskiljaktiga delar av kristendomen. Sambandet mellan religion och altruistiskt beteende har påvisats i flera undersökningar, och det har förklarats av sociala nätverk och normer samt med religiösa värderingar, religiös identitet och andra psykologiska faktorer.

Religionen kom fram redan i anslutning till värderingar men den är också av vidare betydelse. Respondenterna representerar olika livsåskådningar vilket reflekterades i deras svar. Kristen identitet kom klart fram hos några respondenter; två av dem konstaterade till exempel att de ställt upp som frivilliga på grund av Guds ledning. Några kristna respondenter betonade hur viktigt det är att finländare visar kärlek och omsorg till nästan och därmed manifesterar ett kristet sätt att leva för människor som kanske aldrig träffat kristna tidigare.

Respondenterna som agerade i Heinänokka berättade att religiositet inte spelade en central roll i umgänget med asylsökande utan religionerna kom fram snarast i olika sedvänjor och kulturella traditioner. Respondenterna från Heinänokka höll inte organisationens bekännelse för viktig men ansåg emellertid kyrkan vara en god och pålitlig aktör. Kyrkans aktiva roll i asylsökandes mottagande fick beröm från några respondenters håll.

I Goodwill Center var religioner, i synnerhet kristendomen, mer framträdande och enligt respondenterna var flera muslimer intresserade av att veta mer om de kristna och kristendomen. De respondenter som engagerat sig i Goodwill Centers verksamhet uppskattade dess kristna basis.

Vad betyder avhandlingens resultat för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och för dess frivilligverksamhet? Kyrkan står inför många utmaningar i en snabbt föränderlig omvärld. Den svaga ekonomiska situationen, de minskade skatteintäkter

som följer av nedgången i antalet medlemmar och ökningen av pensionskostnaderna tvingar kyrkan att överväga nya sätt att organisera sin verksamhet. Kyrkans framtidskommitté har publicerat ett färskt betänkande²⁰⁵ som kyrkomötet inledde behandlandet av i november 2016. Kommittén konstaterar att kyrkan borde gå från myndighetstänkande och att ställa de anställda i centrum till en verksamhetskultur som utgår från medlemmarna. Församlingsmedlemmarna är inte objekt för verksamheten utan utgör själva församlingen och är fullvärdiga aktörer i den. Det betyder att fler frivilliga behövs i kyrkan.

Det finns några tidstypiska tendenser inom frivilligarbete som man bör ta hänsyn till. Idag verkar motivationen för frivilligarbete vara tämligen komplex. Den kan variera och förändras, och olika motivationsfaktorer kan även verka kontroversiella. Individualiseringen och ökade tidsbegränsningar har inverkat på dagens människor och därmed på deras engagemang i frivilligarbete. Jämfört med det traditionella frivilligarbetet som ett livslångt engagemang sker den nuvarande verksamheten ofta på en mer sporadisk grund. Volontärer kräver större valfrihet och personliga intressen spelar större roll än plikt känslan. En annan sak som kännetecknar dagens volontärer är det att man är intresserad av s.k. trendiga problem. Frivilligarbete behöver vara underhållande och intresseväckande.

Kyrkan står alltså inför en avsevärd utmaning gällande rekrytering av volontärer. Kommittén betonar att konkreta hinder för frivilligarbete måste kartläggas och undanröjas. Ytterligare behöver man kunna motivera frivilliga. Kommittén konstaterar att uppgifterna ska vara tillräckligt utmanande och anställda bör vara öppna för församlingsmedlemmars egna idéer och kunskaper. Samma sak har lyfts fram i kyrkans riktlinjer för frivilligverksamhet²⁰⁶ som förnyats år 2015. Också i denna publikation betonas att församlingsmedlemmarnas deltagande hör till församlingens grundväsen.

Situationen med asylsökande under hösten 2015 är ett bra exempel på ett tillfälle som krävde ett aktivt och självständigt agerande av volontärer. De anställda kunde

²⁰⁵ Kyrkans framtidskommittés betänkande 2016.

²⁰⁶ Ev.luth. kyrkan i Finland 2015.

inte organisera och arrangera allting utan volontärerna måste ta ansvar för till och med tämligen komplicerade lägen. Då fick de känna sig oumbärliga och betydelsefulla vilket utgör en central motivationsfaktor för volontärer i allmänhet. Ytterligare kunde volontärerna relativt självständigt fokusera på sådana verksamhetsformer som behagade dem själva. Detta ökade otvivelaktigt tillfredsställelse med frivilligarbetet.

Denna avhandling belyser också hurdana andra motiv det kan finnas bakom volontärers gärningar. Informationen är viktig för kyrkan och andra aktörer för att kunna locka människor att engagera sig i frivilligverksamhet. Som tidigare konstaterats var volontärernas värderingar ett framträdande motiv. Kyrkan har här en stor möjlighet. Genom sitt samhällliga ställningstagande som konkretiseras i praktiska handlingar kan kyrkan lyfta och hålla fram sina värderingar. Kyrkans frivilligarbete baserar sig på jämbördighet och kärlek till nästan, och dessa kristna värderingar verkar fortfarande vara livskraftiga i dagens samhälle. Genom frivilligarbete kan kyrkan erbjuda sina medlemmar möjligheter att agera ut sina värderingar och utöva ett kristet levnadssätt i praktiken. Härutöver har kyrkan en möjlighet att lära människor dessa viktiga värden. Vill man att människor fortfarande ägnar sin tid och energi åt att hjälpa andra bör man satsa på betonandet av altruistiska värden.

Värdefostran är särskilt viktig i dagens allt mer pluralistiska samhälle. Omgivningen blir ofrånkomligen allt mer mångkulturell och värdefostran behövs för att bevara sämja och förtroende mellan människor. De förhoppningar som riktas mot kyrkan och kristendomen är ändå varierande och situationens utmaningar har behandlats i kyrkans framtidsredogörelse gällande det mångkulturella samhället.²⁰⁷ Finland och den finländska identiteten har inverkat starkt på den nationella kyrkan men den globala kyrkan har en interkulturell identitet som bygger på jämlikhet och främlingskap; kyrkan och de kristna är på sätt och vis främlingar i världen och påminns om sitt eget främlingskap vid möten med andra. Därmed förväntar sig somliga medlemmar att kyrkan stödjer den nationella identiteten på ett framträdande sätt medan andra anser att kyrkan ska ha en global karaktär och ta globalt ansvar.

²⁰⁷ Kyrkan i ett mångkulturellt samhälle 2014.

Frivilligarbete med asylsökande utgör en möjlighet att utöva gästfrihet, vilket är en gammal kristen dygd. I bästa fall kan en mångkulturell verksamhet undanröja främlingskap och leda till likvärdighet med alla människor. Möjligheten att umgås med människor från olika kulturer verkar ha varit en viktig motivationsfaktor för avhandlingens informanter. Behovet av att öka sin förståelse för olika fenomen och att få ny kunskap och upplevelser motiverar många idag. Denna faktor bör man ta hänsyn till i synnerhet när man rekryterar volontärer till en mångkulturell eller till någon annan slags nyare frivilligverksamhet.

För somliga av dagens volontärer kan även möjligheten att dra yrkesmässig nytta av frivilligarbete vara avgörande. Detta har man upptäckt också i framtidskommitténs betänkande där det konstateras att i synnerhet unga församlingsmedlemmar önskar att få mer krävande uppgifter och också arbetsintyg över frivilligarbete.²⁰⁸

Individens personliga motiv spelar alltså en viktig roll när det gäller beslutet att ställa upp som frivillig. Som vi sett behövs därtill ofta någon yttre, utlösande faktor. Personliga värdjanden verkade vara viktiga drivkrafter för respondenterna vilket man också tagit fasta på i kyrkans publikation gällande kyrkans frivilligarbete. Där betonas att möten med och emellan församlingsmedlemmar utgör ett tillfälle att lyfta fram kyrkans frivilligverksamhet och möjligheter att delta i den.²⁰⁹

En sak som jag ännu vill lyfta fram är ökningen av episodiskt frivilligarbete. Även om ingen respondent berättade att hens engagemang i frivilligarbetet skulle skett på grund av verksamhetens kortvariga natur är det möjligt att medvetenheten om situationens tillfällighet medverkat till några volontärers deltagande. Det att man vet att man inte behöver utföra samma uppgift i flera år kan göra åtagandet lättare. För några av dagens volontärer kan längre åtaganden kännas för tunga eller bindande.

Alla förändringar utmanar aktörer. Det betyder att man måste reflektera kring olika frivilligarbetsformer och möjligheter vid sidan av traditionellt frivilligarbete. Man

²⁰⁸ Kyrkans framtidskommittés betänkande 2016, 49.

²⁰⁹ Ev.luth. kyrkan i Finland 2015, 15.

kan se episodiskt frivilligarbete som en ny möjlighet som kan locka helt nya människor att ställa upp som frivilliga. Det finns uppgifter som måste utföras under en kort period och då behövs det flera volontärer som flexibelt kan engagera sig i verksamheten. Flyktingsituationen under hösten 2015 är ett bra exempel på detta.

Långvariga, trogna och engagerade frivilliga utgör naturligtvis idealsituationen för volontärsamordnare. I nuläget måste man emellertid kunna motivera en större grupp av individer som inte nödvändigtvis är så avhängiga av extern bekräftelse och därmed kan verka svårare att styrka. Deras belöningar är troligen mer interna till sin natur. Under intervjuerna nämnde endast en respondent att tack från församlingens håll varit av någon betydelse. Enligt min erfarenhet verkade deltagandet i volontärernas gemensamma evenemang vara ganska litet. Jag antar att det mest betydande tacket för detta frivilligarbete kom direkt från asylsökande. Organisationer som ordnar frivilligverksamhet bör ändå ta hänsyn till volontärers behov att känna sig betydelsefulla. Om detta behov inte blir tillfredsställt under själva verksamheten behöver beviset på uppskattning komma från organisationens håll. Det att volontärsamordnare är medvetna om frivilligas olika motiv kan vara av stor betydelse. Känner volontärer att de fått ut något som motsvarar deras egna psykologiska behov är de nöjdare och därmed mer benägna att fortsätta frivilligarbetet även i framtiden.

Avhandlingens resultat indikerar att när hjälp behövs finns den att tillgå. I den akuta situationen aktiverade sig till och med sådana människor som aldrig tidigare utfört frivilligarbete. Kyrkans agerande i detta läge har uppfattats som positivt åtminstone av invandrarvänliga människor. Det är anmärkningsvärt att även människor som inte definierar sig som kristna uppskattar den roll som kyrkan tagit. Här har kyrkan en god möjlighet att lyfta fram sina värderingar och främja kärlek till nästan.

I kyrkans riktlinjer för frivilligarbete konstateras det att även om kyrkligt frivilligarbete baserar sig på den kristna trosuppfattningen kan tro och värderingar också vara vaga och trevande i dagens mångkulturella samhälle²¹⁰. Denna uppfattning är viktig eftersom allt flera människor upplever sig fjärrade från kyrkan.

²¹⁰ Ev.luth. kyrkan i Finland 2015, 7.

Frivilligarbete kan utgöra ett lätt och lämpligt sätt att bekanta sig med kyrkans verksamhet på en praktisk nivå. Genom frivilligarbete kan man även upptäcka likheter mellan sina egna respektive kyrkans värderingar och börja känna sig som hemma i församlingen.

Denna avhandling bekräftar resultaten av tidigare undersökningar och ger samtidigt nya insikter. Avhandlingen har belyst orsaker till människors engagemang i frivilligarbete med asylsökande. De potentiella motiv och andra skäl som framkommit har dels motsvarat tidigare forskning i frivilligarbete och dels format en unik helhet. Resultaten ska ändå behandlas försiktigt och allmänna slutsatser bör inte dras. Denna avhandling är begränsad till en viss frivilligverksamhetsform på ett fåtal verksamhetsställen. Ytterligare är antalet intervjuer litet och dessa har varit relativt korta. Man kan emellertid anta att liknande resultat skulle förekomma när det gäller frivilligarbetsformer som har till exempel med mångkulturalism eller samhällligt ställningstagande att göra.

Som konstaterats är volontärer av stor betydelse för samhället. De erbjuder en viktig resurs i ett kärvt läge och har en stor potential i integrationsprocessen av flyktingar. Ytterligare forskning om frivilligarbete med asylsökande och flyktingar i Finland behövs. Eftersom det inte har forskats mycket i detta finns det flera forskningsmöjligheter; till exempel kunde kvantitativa och mer djupgående kvalitativa undersökningar av volontärernas motiv och värderingar frambringa mer allmängiltiga resultat, och kommentarer av asylsökande eller kyrkans anställda skulle medföra en bredare bild av helheten. För en enskild volontär är allmänna resultat ändå inte av stor vikt. Möter frivilligarbetet hens personliga inre motiv kommer hen att vara en nöjd och engagerad volontär.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Källor

Åbo

Anna Saarios arkiv

- Intervju med respondent I: 20.6.2016, 32 min
- Intervju med respondent II: 20.6.2016, 31 min
- Intervju med respondent III : 21.6.2016, 17 min
- Intervju med respondent IV: 21.6.2016, 34 min
- Intervju med respondent V: 22.6.2016, 19 min
- Intervju med respondent VI: 4.7.2016, 25 min
- Intervju med respondent VII: 4.7.2016, 22 min
- Intervju med respondent VIII: 4.8.2016, 17 min
- Intervju med respondent IX: 10.8.2016, 23 min
- Intervju med respondent X: 12.8.2016 33 min

Litteratur

- Allison, Lora D. & Okun, Morris A. & Dutridge, Kathy S.
2002 Assessing Volunteer Motives: A Comparison of an Open-ended Probe and Likert Rating Scales. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12: 243–255.
- Apunen, Matti & Haavisto, Ilkka & Hopia, Henna & Toivonen, Sarianna
2016 *Sovinnon eväät – EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2016*. EVA Raportti 1/2016. Taloustieto Oy. Helsingfors.
- Batson, Daniel C. & Oleson, Kathryn C. & Weeks, Joy L. & Healy, Sean P. & Reeves, Penny J. & Jennings, Patrick & Brown, Thomas
1989 Religious Prosocial Motivation: Is It Altruistic or Egoistic? *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 57, 873–884.
- Brief, Arthur P. & Motowidlo, Stephan J.
1986 Prosocial organizational behaviors. *The Academy of Management Review*. Vol. 11, No 4, 710–725.
- Chacón, Fernando & Pérez Tania & Flores, Jérôme & Vecina, María Luisa
2011 Motives for Volunteering: Categorization of Volunteers' Motivations Using Open-ended Questions. *Psychology in Spain*, Vol. 15, No 1, 48-56.

- Clary, Gil E. & Snyder, Mark Stukas, Arthur A.
1996 Volunteers' Motivations: Findings From a National Survey. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 25, No 4, 485–505.
- Clary, Gil E. & Snyder, Mark & Ridge, Robert D. & Copeland, John & Stukas, Arthur A. & Haugen, Julie & Miene, Peter
1998 Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No. 6, 1516–1530.
- Cnaan, Ram A & Handy, Femida
2005 Towards understanding episodic volunteering. *Vrijwillige Inzet Onderzocht* 2 (1), 29–35.
- Cnaan, Ram A. & Pessi, Anne Birgitta & Zrinščak, Siniša & Handy, Femida & Brudney, Jeffrey L. & Grönlund, Henrietta & Haski-Leventhal, Debbie & Holmes, Kirsten & Hustinx, Lesley & Kang, Chulhee & Kassam, Meenaz & Meijs, Lucas C. P. M. & Ranade, Bhagyashree & Smith, Karen A. & Yamauchi, Naoto
2012 Student Values, Religiosity, and Pro-Social Behaviour: A Cross-National Perspective. *Diaconia*, Vol. 3, 2-25.
- Davidov, Eldad & Meuleman, Bart & Billiet, Jaak & Schmidt, Peter
2008 Values and Support for Immigration: A Cross-Country Comparison. *European Sociological Review*, Vol. 24, No. 5, 583–599.
- Davidov, Eldad & Meuleman, Bart & Schwartz, Shalom H. & Schmidt, Peter
2014 Individual Values, Cultural Embeddedness, and Anti-Immigration Sentiments: Explaining Differences in the Effect of Values on Attitudes Toward Immigration Across Europe. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 66, 263–285.
- Dingle, Alan (red.)
2001 *Measuring Volunteerism: A Practical Toolkit*. Independent Sector. Washington D.C.
- Dunn, Jeff & Chambers, Suzanne K. & Hyde, Melissa K.
2016 Systematic Review of Motives for Episodic Volunteering. *Voluntas*. Vol. 27, 425–464.
- Einolf, Christopher J.
2011a Daily Spiritual Experiences and Prosocial Behavior. *Social Indicators Research*, Vol. 110, Issue 1, 71–87.
2011b The Link Between Religion and Helping Others: The Role of Values, Ideas, and Language. *Sociology of Religion*, 72:4 435–455.

Eskola, Antti & Kurki, Leena (red.)

2001 *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Vastapaino. Jyväskylä.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

2015 *Jokainen on osallinen – vapaaehtoistoiminnan linjaukset 2015*.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ECA067E47E153B9CC2257E34002A6>

[C12/\\$FILE/Jokainen%20on%20osallinen%20-](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ECA067E47E153B9CC2257E34002A6)

[%20Vapaaehtoistoiminnan%20linjaukset%20lopulliset2015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ECA067E47E153B9CC2257E34002A6) (hämtat 15.11.2016).

Grönlund, Henrietta

2012a *Volunteerism as a Mirror of Individuals and Society: Reflections from Young Adults in Finland*. Unigrafia. Helsinki. Diss.

2012b Religiousness and Volunteering: Searching for Connections in Late Modernity. *Nordic Journal of Religion and Society*, 25 (1): 47–66.

Grönlund, Henrietta & Holmes, Kirsten & Kang, Chulhee & Cnaan, Ram A. & Handy, Femida & Brudney, Jeffrey L. & Haski-Leventhal, Debbie & Hustinx, Lesley & Kassam, Meenaz & Meijs, Lucas C. P. M. & Pessi, Anne Birgitta & Ranade, Bhagyashree & Smith, Karen A. & Yamauchi, Naoto & Zrinščak, Siniša

2011 Cultural Values and Volunteering: A Cross-Cultural Comparison of Students' Motivation to Volunteer in 13 Countries. *Journal of Academic Ethics*, 9(2), 87–106.

Grönlund, Henrietta & Pessi, Anne Birgitta

2011 Julkista vai kansalaisyhteiskunnan apua? Auttaminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Red. Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (red.) Diakoniammattikorkeakoulu. Helsingfors.

Guhan, Rebecca & Liebling-Kalifani, Helen

2011 The Experiences of Staff Working With Refugees and Asylum Seekers in the United Kingdom: A Grounded Theory Exploration. *Journal of Immigration & Refugee Studies*, 9: 205–228.

Güntert, Stefan T. & Strubel, Isabel T. & Kals, Elisabeth & Wehner, Theo

2016 The Quality of Volunteers' Motives: Integrating the Functional Approach and Self-determination Theory. *The Journal of Social Psychology*, Vol. 156, No. 3, 310–327.

Helkama, Klaus

2015 *Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää?* Suomalaisen kirjallisuuden seura. Tallinna.

Hochstetler, Jay J.

2014 *Revising the Volunteer Functions Inventory: An Exploratory Study of Additional Functions*. Northcentral University. Prescott Valley, Arizona. Diss.

Hustinx, Lesley & Lammertyn, Frans

2003 Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Vol. 14, No. 2.

Inrikesministeriet

- *Flyktingar och asylsökande*.

https://www.intermin.fi/sv/migration/flyktingar_och_asylsokande
(hämtat 13.7.2016).

2016 *Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2016*. Inrikesministeriets publikation 21/2016. <http://www.intermin.fi/publikationer>.

Jenkins, Krista & Andolina, Molly W. & Keeter, Scott & Zukin, Cliff

2003 Is Civic Behavior Political? Exploring the Multidimensional Nature of Political Participation. <http://pollcats.net/downloads/JAKZMW2003.pdf>
(hämtat 21.7.2017).

Jones, Caitlin & Williamson, Andrea E.

2014 Volunteers Working to Support Migrants in Glasgow: a Qualitative Study. *International Journal of Migration, Health and Social Care*. Vol. 10, No. 4, 193–206.

Kallunki, Elisa

2015 Lasten leikittämistä, vaatteita, rahaa – näin voit auttaa pakolaisia. *Yle Uutiset*. 20.8.2015. Oy Yleisradio Ab.

http://yle.fi/uutiset/lasten_leikittamista_vaatteita_rahaa_nain_voit_auttaa_pakolaisia/8239272 (hämtat 15.7.2016).

Karakayali, Serhat & Kleist, J. Olaf

2015 *EFA-Studie: Strukturen und Motive der ehrenamtlichen Flüchtlingsarbeit in Deutschland, 1. Forschungsbericht: Ergebnisse einer explorativen Umfrage vom November/Dezember 2014*. Berlin: Berliner Institute für empirische Integrations- und Migrationsforschung (BIM). Humboldt-Universität zu Berlin.

2016 *EFA-Studie: Strukturen und Motive der ehrenamtlichen Flüchtlingsarbeit in Deutschland, 2. Forschungsbericht: Ergebnisse einer explorativen Umfrage vom November/Dezember 2015.* Berlin: Berliner Institute für empirische Integrations- und Migrationsforschung (BIM). Humboldt-Universität zu Berlin.

Ketola, Kimmo & Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati

2007 Näkykö usko elämässä? – Uskonnollisuuden vaikutus suomalaisten asenteisiin, arvomaailmaan ja moraalikäsitteisiin. *Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Value –tutkimuksissa 1981–2005.* Red. Borg, Sami & Ketola, Kimmo & Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Suhonen, Pertti. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 4. Tampereen yliopisto.

Kyrklig tidningstjänst

2016 Nio av tio församlingar hjälpte asylsökande 2015. *Nyhet från Kyrklig tidningstjänst.* 11.4.2016.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/0/D69D84BF500F563CC2257F92004CF543?opendocument&lang=SV> (hämtat 16.7.2016).

KL (Kyrkolagen)

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1993/19931054> (hämtat 28.10.2016).

Kyrkan i ett mångkulturellt samhälle

2014 *Kyrkan i ett mångkulturellt samhälle. Framtidsredogörelse för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.* Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 17, Kyrkan och verksamheten. Kyrkostyrelsen. Helsingfors.

Kyrkans framtidskommittés betänkande

2016 *Kyrkans framtidskommittés betänkande.* Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 52, Kyrkan och verksamheten. Kyrkostyrelsen. Joensuu.

Marjovu, Ari

2014 *Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten presentaatioiden näkökulmasta.* Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9. Helsinki. Diss.

Macduff, Nancy

2005 Societal changes and the rise of the episodic volunteer. *Emerging Areas of Volunteering*, 1, 49–61.

- McAdams, Doug & Paulsen, Ronnelle
1993 Specifying the Relationship between Social Ties and Activism. *American Journal of Sociology*, Vol. 99 No. 3, 640–667.
- Moore, Erin W. & Warta, Samantha & Erichsen, Kristen
2014 College Students’ Volunteering: Factors Related to Current Volunteering, Volunteer Settings, and Motives for Volunteering. *College Student Journal*, 48.3, 386–397.
- Musick, Marc A. & Wilson, John
2008 *Volunteers: A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press.
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (red.)
2005 *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino. Tammerfors.
- Pajunen, Ilpo
2015 Lopullinen vaalitulokset: Keskustalle suurvoitto – perussuomalaiset ylsi kakkoseksi, SDP romahti. *Yle Uutiset*. 20.8.2015. Oy Yleisradio Ab.
http://yle.fi/uutiset/lopullinen_vaalitulokset_keskustalle_suurvoitto_perussuomalaiset_ylsi_kakkoseksi_sdp_romahti/7939636 (hämtat 16.8.2016).
- Park, Jerry Z. & Smith, Christian
2002 ”To Whom Much Has Been Given”: Religious Capital and Community Voluntarism Among Churchgoing Protestants. *Journal for the Scientific Study of Religion*, December 2002, 272–286.
- Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (red.)
2011 *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingfors.
- Puohiniemi, Martti
2006 *Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika*. Limor kustannus. Vantaa.
- Ranta, Niko
2015 Maahanmuutto herättää tunteita – jättimielenosoituksia ja vastamielenosoituksia ympäri Suomen. *Iltasanomat*. 2.10.2015.
<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000001003598.html> (hämtat 15.7.2016).
- Ristamäki, Juha
2016 IL-kysely paljastaa: Suomalaisten suhtautuminen pakolaisiin kiristynyt. *Iltalehti*. 8.10.2016.

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016100722431772_uu.shtml (hämtat 10.10.2016).

- Ryan, Richard M. & Deci, Edward L.
2000 Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54–67.
- Sagiv, Lilach & Schwartz, Shalom H.
1995 Value Priorities and Readiness for Out-Group Social Contact. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 69, No. 3, 437–448.
- Schwartz, Shalom H.
2007 Universalism Values and the Inclusiveness of Our Moral Universe. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 38 No. 6, 711–728.
- Schwartz, Shalom H.
2012 An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*:
<http://scholarworks.gvsu.edu/orpc/vol2/iss1/11> (hämtat 17.5.2016).
- Schwartz, Shalom H. & Cieciuch, Jan & Vecchione, Michele & Davidov, Eldad & Fischer, Ronald & Beierlein, Constanze & Ramos, Alice & Verkasalo, Markku & Lönnqvist, Jan-Erik & Demirutku, Kursad & Dirilen-Gumus, Ozlem & Konty, Mark
2012 Refining the Theory of Basic Individual Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 103, No. 4, 663–688.
- Smith, Karen A. & Holmes, Kirsten & Haski-Leventhal, Debbie & Cnaan, Ram A. & Handy, Femida & Brudney, Jeffrey L.
2010 Motivations and Benefits of Student Volunteering: Comparing Regular, Occasional, and Non-Volunteers in Five Countries. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, Vol. 1, No. 1, 65–81.
- Taniguchi, Hiromi & Thomas, Leonard D.
2011 The Influences of Religious Attitudes on Volunteering. *Voluntas*, 22, 335–355.
- Tartakovsky, Eugene & Walsh, Sophie D.
2016 Testing a New Theoretical Model for Attitudes Toward Immigrants: The Case of Social Workers' Attitudes Toward Asylum Seekers in Israel. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. Vol. 47(1), 72–96.
- Trost, Jan
2005 *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur. Lund.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli

2009 *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Vantaa.

UNCHR (United Nations High Commissioner for Refugees)

- *Figures at a Glance*.

<http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (hämtat 15.7.2016).

Väestöliitto

- *Maahanmuuttajat*.

http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoj_a/maahanmuuttajat/ (hämtat 15.7.2016).

Wilson, John

2000 *Volunteering. Annual Review of Sociology*, 26, 215–240.

Yeung, Anne Birgitta

2002 *Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan.* Sosiaali- ja terveysjärjestöjenyhteistyöyhdistys YTY ry. Helsinki.

2004 *Individually Together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church.* The Finnish Federation for Social Welfare and Health. Helsinki.

2005a Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin. *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Red. Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta. Vastapaino. Tammerfors.

2005b *Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Red. Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta. Vastapaino. Tammerfors.

BILAGOR

BILAGA 1: Intervjufrågor på svenska

INTERVJUFRÅGORNA TILL VOLONTÄRER MED ASYLSÖKANDE

Bakgrund

- Berätta varför och hur blev du volontär med asylsökande.
 - Vad var det primära skälet till att du ställde upp?
 - Har denna frivilligarbetsform särdrag som medverkade till att du engagerade dig i det? (t ex objektet, tidpunkten, projektbasis, det akuta behovet)
- Har du varit eller är du engagerad i någon annan typ av frivilligarbete?

Frivilligarbete med asylsökande

- Berätta hurdan frivilligarbete med asylsökande är / har varit.
 - Hur har det känts?
 - Har det motsvarat dina förväntningar?
- Vad är speciellt för detta frivilligarbete?
 - Vad är / har varit trevligt?
 - Vad är / har varit svårt/utmanande?
- Vad har du upplevt att du själv fått genom detta arbete?
- Vad har du upplevt att du kunnat ge?

Värdegrund

- Hurdana saker och värden är viktiga för dig?
- Har de påverkat ditt beslut att engagera dig i frivilligarbete med asylsökande?
- Har detta frivilligarbete påverkat din värdegrund?
- Har religionen haft någon betydelse?
 - Har din egen åskådning påverkat ditt beslut att vara med?
 - Hade asylsökandes religion haft någon betydelse?
- Spelar det någon roll genom vilken organisation du utför frivilligarbete och hurdan värdegrund den har?

Framtiden

- Vad kunde få dig att fortsätta detta / detta slags frivilligarbete?

Ytterligare

- Finns det ännu någonting du skulle vilja berätta för mig med anknytning till temat?
- Har du frågor med anknytning till undersökningen eller intervjun?
- Ålder, kön, perioden och omfattningen av volontärbete, andlighet, den möjliga bakgrundsorganisationen

BILAGA 2: Intervjufrågor på finska

HAASTATTELUKYSYMYKSET TURVAPAIKANHAKIJOIDEN PARISSA TYÖSKENNELLEILLE VAPAAEHTOISILLE

Tausta

- Kerro, miksi ja miten päädyit vapaaehtoiseksi turvapaikanhakijoiden pariin.
 - Mikä oli perimmäinen syy lähteä mukaan?
 - Onko tässä vapaaehtoistyömuodossa joitain erityispiirteitä, jotka saivat sinut lähtemään mukaan? (esim. kohde, ajankohta, projektimaisuus, akuutti tarve)
- Oletko ollut tai oletko mukana muunlaisessa vapaaehtoistyössä?

Vapaaehtoistyö turvapaikanhakijoiden parissa

- Kerro, millaista vapaaehtoistyö turvapaikanhakijoiden parissa on (ollut).
 - Miltä se on tuntunut?
 - Onko se vastannut odotuksiasi?
- Mikä tässä työssä on ollut erityistä?
 - Mikä on (ollut) mukavaa?
 - Mikä on (ollut) vaikeaa/haasteellista?
- Mitä olet kokenut itse saavasi tästä työstä?
- Mitä olet kokenut voivasi antaa?

Arvot

- Millaiset asiat ja arvot ovat sinulle tärkeitä?
- Ovatto nämä vaikuttaneet siihen, että lähdit mukaan?
- Onko vapaaehtoistyö vaikuttanut arvomaailmaasi?
- Onko uskonnolla ollut jotain merkitystä?
 - Onko oma vakaumuksesi vaikuttanut?
 - Onko turvapaikanhakijoiden uskonnolla ollut merkitystä?
- Onko sillä merkitystä, minkä järjestön kautta teet vapaaehtoistyötä ja millaiselta arvopohjalta käsin järjestö toimii?

Tulevaisuus

- Mikä saa/saisi sinut jatkamaan tätä / tämän kaltaista vapaaehtoistyötä?

Lisäksi

- Onko vielä jotain, mitä haluaisit kertoa minulle aiheeseen liittyen?
- Onko sinulla kysymyksiä tutkimukseen tai haastatteluun liittyen?
- Ikä, sukupuoli, vapaaehtoistyön aika ja laajuus, hengellisyys, mahdollinen taustajärjestö